

Perspektive razvoja Samobora

Štibuhar, Danijel

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:321135>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

DANIJEL ŠTIBUHAR

PERSPEKTIVE RAZVOJA SAMOBORA

Diplomski rad

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

DANIJEL ŠTIBUHAR

PERSPEKTIVE RAZVOJA SAMOBORA

DIPLOMSKI RAD

predložen Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta

Sveučilišta u Zagrebu

radi stjecanja akademskog stupnja

profesora geologije i geografije

Zagreb, 2019.

Ovaj diplomski rad izrađen je u sklopu dodiplomskog studija geologije i geografije pri Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom prof. dr. sc. Zorana Stiperskog.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno – matematički fakultet
Geološki i geografski odsjek

Diplomski rad

PERSPEKTIVE RAZVOJA SAMOBORA

DANIJEL ŠTIBUHAR

Sažetak: Grad Samobor ima dugu tradiciju naseljenosti i urbanističkog razvoja. Da bi se spomenuti prostor mogao što kvalitetnije razvijati u budućnosti, korisno bi bilo sagledati potencijale te odrediti smjer razvoja. Razvoj treba odrediti kroz tradiciju, potencijal prostora, ljudi te korištenje okolice. Glavne smjernice bile bi da Samobor ravnomjerno razvija obrt, industriju, poljoprivredu i turizam. Svaki segment je sagledan i prikazan kroz povijest, trenutnu problematiku i potencijal koji posjeduje. Na kraju je iznesen i prikazan zaključak kroz nekoliko točaka koje opisuju potencijal i poteškoće razvoja kroz znanstveno sagledavanje podataka i činjenica.

(52 stranice, 18 slika, 4 tablica)

Ključne riječi: Samobor, razvoj, prirodna osnova, tradicija, obrt, industrija, poljoprivreda, turizam.

Voditelj: prof. dr. sc. Zoran Stiperski

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Slaven Gašparović; prof. dr. sc. Damir Bucković; doc. dr. sc. Karmen Fio Firi

Rad prihvaćen: 11. sjednica G.O., 12.09.2019. godine

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno – matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19., Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geology and Geography

Graduate thesis

DEVELOPMENT PROSPECTS OF SAMOBOR

DANIJEL ŠTIBUHAR

Summary: The town of Samobor has a long tradition of population and urban development. In order to develop the space as well as possible in the future, it would be useful to look at the potentials and determine the direction of development. Development should be determined through tradition, the potential of area, people and the use of the environment. The main guidelines would be for Samobor to develop craft, industry, agriculture and tourism evenly. Each segment is viewed and presented through history, current issues, and the potential it holds. Finally, a conclusion is made and presented through several points that describe the potential and difficulties of development through scientific consideration of data and facts.

(52 pages, 12 pictures, 4 tables)

Keywords: Samobor, development, natural basis, tradition, crafts, industry, agriculture, tourism.

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Stiperski

Commission: Asst. dr. sc. Slaven Gašparović; prof. dr. sc. Damir Bucković; Asst. dr. sc. Carmen Fio Firi

Paper accepted: 11th Session of G.O., 12.09.2019. years

The work is stored in the Central Geographical Library of the Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

PREDGOVOR

Odabir teme proizlazi iz razloga što stanujem u neposrednoj blizini grada Samobora, stoga kao član zajednice uvidio sam problematiku, ali i prednosti koje grad Samobor sa okolicom može pružiti koje bi u konačnici proizašle ishodom zadovoljstva samih stanovnika i posjetitelja. Uz navedenu činjenicu, iskoristio sam priliku da problematiku razvoja grada Samobora sagledam i sa stručne strane, budući da sam tijekom studijskog obrazovanja velikim dijelom učio o problematici i temama vezanim uz valorizaciju geografskog područja, kao i korištenje prirodnih i društvenih potencijala u oplemenjivanju društvene zajednice, te samog prostora.

S obzirom na završetak studija geologije i geografije, mišljenja sam kako je tema navedenog diplomskog rada odličan izbor kako bih prezentirao znanje koje sam stekao tijekom školovanja. Ujedno smatram kako bih svoja stečena znanja mogao primijeniti te time stvoriti nove možebitne ideje koje bi ujedno mogle biti korisne i kao smjernice za dobrobit cjelokupne zajednice.

Ovim putem također bih želio zahvaliti mentoru prof. dr. sc. Zoranu Stiperskom koji je svojim savjetima i pomoći tijekom izrade poticao na razmišljanje vezano uz problematiku ovog diplomskog rada.

SADRŽAJ

1.UVOD	1
1.1. Osvrt na razvoj grada Samobora kroz povijest.....	1
1.2. Cilj izrade plana razvoja.....	1
1.3. Sagledavani elementi pri izradi plana	2
2. PRIRODNA OBILJEŽJA SAMOBORA I OKOLICE	3
3. RAZVOJ GRADA SAMOBORA KROZ POVIJEST	7
3.1. Povijest i dokazi kontinuirane naseljenosti	7
3.2. Novi poticaj razvoju i procesu urbanizacije	11
3.3. Počeci planskog prostornog uređenja i razvoja.....	13
3.4. Izrada osnove za moderni razvoj i vrednovanje prostora	14
4. PERSPEKTIVE RAZVOJA GRADA SAMOBORA	16
4.1. Osnove za razvoj	16
4.2. Smjernice budućeg razvoja	16
5. OBRT	18
5.1. Počeci obrta u Samoboru.....	18
5.2. Razvoj i uređenje obrtničkih usluga	19
5.3. Stanje obrtništva u Samoboru od 1945. godine do danas.....	20
5.4. Klasifikacija i budući razvoj obrta	23
5.5. Nedostaci i problemi u daljnjem razvoju obrtništva.....	25
6.INDUSTRIJA	28
6.1. Povijest industrijskog razvoja u Samoboru	28
6.2. Razvoj industrije u budućnosti	30
7.POLJOPRIVREDA	33
7.1.Trenutno stanje.	33
7.2. Perspektiva razvoja u budućnosti	35
7.3. Šumsko bogatstvo	37
8.TURIZAM	39
8.1.Povijesna osnova i trenutno stanje.....	39
8.2. Razvoj turizma u budućnosti.....	42
8.3. Nedostaci za razvoj turizma	44
9. DEMOGRAFSKI POTENCIJAL GRADA SAMOBORA	46
10.ZAKLJUČAK	48
11. POPIS GRAFIČKIH, TABLIČNIH I SLIKOVNIH PRIKAZA	50
12. LITERATURA I IZVORI	52

1. UVOD

1.1. Osvrt na razvoj grada Samobora kroz povijest

Grad Samobor i šire područje imaju dugu tradiciju naseljenosti i urbanističkog razvoja. Tomu u prilog idu arheološki nalazi o najranijim oblicima obitavanja na području grada (Samoborski muzej, 1990). Na navedenom području pronađeni su materijalni dokazi poput sjekira, mačeva i raznih kopča iz 8. st. pr. n.e. koje pripadaju neolitu, brončanom i željeznom dobu. Nešto kasnije ovo područje naseljava ilirsko pleme Japoda, a paralelno s time nađeni su i tragovi keltske kulture. Stalna naseljenost prisutna je od još od antike, a dokaz tome su nalazi rimskih cesta, kamenih zidina i nekropole. Svi ti kontinuirani arheološki nalazi govore o naseljenosti ovog dijela sve do 1242. godine. Od tada, na temelju pisanog traga povlastice slobodnog kraljevskog trgovišta, možemo govoriti i o stabilnom naselju. Ta povlastica bila je osnova za kasniji ekonomski i društveni razvoj grada.

Tijekom stoljeća raznih slučajeva opasnosti, promjene vlasnika i država, grad Samobor napreduje društveno i gospodarski. Tako se u 16. st. govori o školi, odnosno edukaciji, pojavljuju se razni obrti i udruženja u bratovštine, o istima postoje pisani tragovi iz 1670. godine (Stolnik, 1995). Sve to govori o razdoblju i kontinuitetu naseljenosti u doba kada su primarni uvjeti bili lokacija i prirodni izvori od kojih je zajednica mogla preživljavati te o tome kako je područje, na kojem se smjestio današnji grad Samobor, geografski i prirodnom atraktivnošću bogat nizom potencijala.

Razvojem znanosti, društva, mišljenja te poglavito industrije i tehnike, kompletan potencijal može se dodatno iskoristiti u oplemenjivanju gospodarskog i društvenog razvoja grada. Uz razne nedaće, grad Samobor kontinuirano je rastao u okvirima svojih potencijala koje je okolica pružala i na ne manje bitnim političkim okvirima te ekonomskoj slobodi koju su ljudi imali u gospodarskom i društvenom razvoju. S obzirom na stvaranje moderne države, Republike Hrvatske, te uvođenje demokracije i slobode u toku kapitala, ideja i informacija, važno je što kvalitetnije odrediti smjernice prema kojima bi se potencijal, koji nudi prostor grada Samobora i okolice, mogao najbolje iskoristiti.

1.2. Cilj izrade plana razvoja

Ideja ovog diplomskog rada je pokušati predočiti razvoj i urbanizaciju grada Samobora i okolice kroz povijest, sagledati najvažnije i najatraktivnije potencijale prostora te svaki od njih potkrijepiti idejom na koji način se najbolje mogu iskoristiti. Prepoznavanje potencijala i svijest o vrijednosti istog koje lokalna zajednica posjeduje, bitan je faktor u

daljnjem razvoju ne samo potencijala, već i same zajednice. Današnji trendovi i želja za brзом zaradom na brojnim primjerima pokazuju kako pojedine zajednice nisu uspjele realizirati uspješno idejne planove ili su pak pozitivno valorizirale potencijale stvarivši okvire unutar kojih se oni mogu i smiju koristiti zakonski dopuštenim sredstvima i aktivnostima te time usmjeriti korištenje potencijala u željenom smjeru.

Mnogi nezadovoljni pojedinci unutar zajednice krivnju za stanje prebacuju na institucije ili sisteme i političke poretke u kojima se razvijao Samobor. No većina upućenih slaže se da je pojedinac ujedno i pokretač, tvorac te korisnik razvoja, a motivi i očekivani rezultati mogu ga dovesti do pozitivnog ishoda i zadovoljstva, ali isto tako trebati u obzir kako ne bi smjeli biti štetni za širu zajednicu, već društveno prihvatljivi. Budući da je svaka društvena zajednica prvenstveno zajednica skupine ljudi, očekuje se da ona organizira i usmjeri svoja djelovanja kao i djelovanja članova prema zajedničkom interesu. Teško je ili gotovo nemoguće ostvariti savršeni sklad. Razlog tome je slučaj da se stvori neravnoteža između osobnog i javnog interesa ili interesa različitih skupina. Stoga smatram da planskim promišljanjem treba stvoriti smjernice održivog razvoja kako bi se maksimalno udovoljilo željama svakog pojedinca u skladu s obvezama i potrebama zajednice.

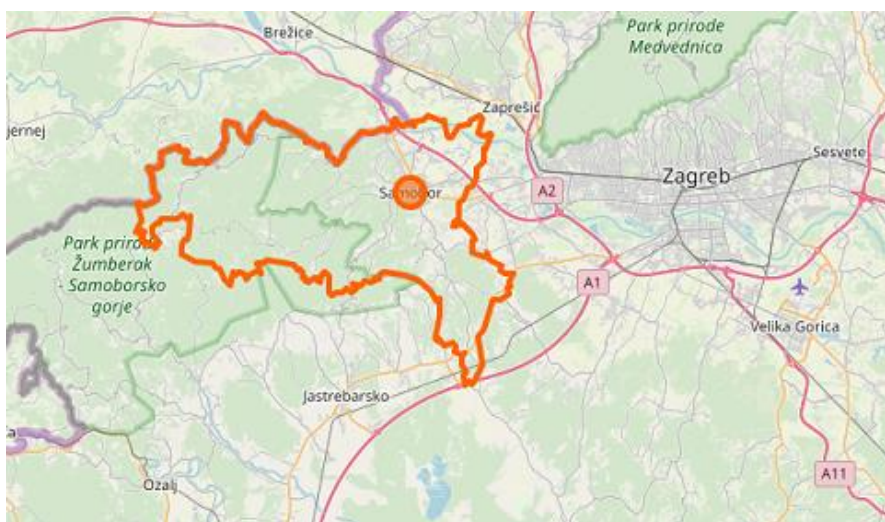
Za stvaranje takvog stanja, odnosno društvenog okvira unutar kojeg će pojedinci samostalno i slobodno egzistirati, nužno je koristiti se i geološkim i geografskim podacima. Sama misao o održivom razvoju izgleda odviše filozofski ili možda utopijski, no planiranje te ozbiljno sagledavanje stanja i potencijala kroz prizmu znanosti jedini je ispravan put jer daje jasno stanje i dokazive činjenice, a zajednica ih dalje koristi i formulira u željenom smjeru. Mnogi planovi su, nažalost, izrađeni bez takvog pristupa, odnosno interes pojedinca ili kapitala na prvom je mjestu stoga je taj potencijal nepovratno izgubljen lošim korištenjem ili krivom valorizacijom.

1.3. Sagledavani elementi pri izradi plana

Upravo jasno sagledavanje povijesti, trenutnog stanja i ideje o korištenju raspoloživih potencijala bitni su elementi izrade ovog diplomskog rada. Samo znanstvena obrada podataka može dati jasan zaključak o smjeru i planu razvoja Samobora. Vođen tom idejom plan razvoja grada Samobora prikazat ću kroz povijest i tradicije, raspoložive potencijale, sadašnja stanja, te iskazati ideju za budućnost razvoja osnovnih komponenti na kojima zasnivam svoje viđenje razvoja grada Samobora.

2. PRIRODNA OBILJEŽJA SAMOBORA I OKOLICE

Samobor – gradić sa 15 867 stanovnika smjestio se u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske uz granicu sa Slovenijom, od koje je udaljen 5 kilometara i nedaleko od hrvatske metropole – Zagreba, udaljenog 20 kilometara (Slika 1). Grad Samobor obuhvaća i šire područje s preko 70 manjih naselja (Slika 2) u kojima živi više od 20 000 stanovnika na prostoru od 250 km². Prema popisu stanovništva na tom području postoji 37 633 stanovnika što ga čini po broju stanovnika šesnaesti najvećim gradom u Hrvatskoj i drugim najvećim u Zagrebačkoj županiji s prosjekom od 151st/m² (Zagrebačka županija u brojkama, 2011).

Slika 1. Teritorij grada Samobora, 2011. godina
Izvor: Open Street Map

Smješten je u sjevernom umjerenom pojasu, 45°48'6" sjeverne zemljopisne širine i 15°42'49" istočne zemljopisne dužine. Nalazi se na 168 metara nadmorske visine (podnožje župne crkve Sv. Anastazije). Područje koje zauzima grad Samobor obuhvaća prostor uz rijeku Savu, Samoborsko i dio Žumberačkog gorja. Uz Samobor prolazi magistralni cestovni pravac istok – zapad, koji se na zagrebačkoj obilaznici siječe s jednako važnim pravcem sjever – jug (Slika 1). Malo po strani od glavnih prometnih zračnih, željezničkih i cestovnih koridora, a opet blizu na pola je sata vožnje od zračne luke Zagreb, Glavnog željezničkog i Autobusnog kolodvora.

Geografski smještaj u umjerenom pojasu, jugoistok Europe, sjeverozapadni „kut“ Hrvatske, odrednice su položaja u prostoru. Dodamo li tome poziciju na rubu triju velikih prirodnih sredina – Panonske nizine na istoku, Dinarskog gorskog masiva na jugu i Alpskog planinskog prostora na zapadu, jasno nam je da će se sukobiti utjecaji reljefnih, klimatskih,

geoloških i botaničkih osobina tih sredina (Geografija Hrvatske 1974 str.15-18). Na području Samobora osjećaju se ublaženi utjecaji tih regija što donosi posebnost ovom kraju. Rezultat su izuzetno povoljni uvjeti za život. Klima je umjereno vlažna s izraženim toplim ljetima, svježim zimama i optimalnom količinom oborina (oko 1100 mm godišnje). Bujne, uglavnom bjelogorične šume po gorju, i pašnjaci u najvišim predjelima prirodan su okoliš u kojem živi izuzetno bogata životinjska i biljna zajednica. Nisu rijetke ni endemske vrste (blagajev likovac, božikovina i dr.). Dodatnu pogodnost čini i nadmorska visina, od 130 do preko 850 metara nad morem.

Slika 2. - Teritorijalna organizacija Grada Samobora, 2011. godina
Izvor: Središnji registar prostornih jedinica; DGU

Klima se bitno ne razlikuje od klime okolnog područja središnje Hrvatske. To je tipična umjerena kontinentalna klima. Srednje zimske temperature u siječnju su oko 0°C, a srednje ljetne temperature u srpnju oko 20°C. Količina oborina je oko 1100 milimetara godišnje u nizinama, a u gorju oko 1300 mm. Oborine su tijekom godine ravnomjerno raspoređene. Snijeg se zadržava na tlu prosječno više od 60 dana u godini na Samoborskom gorju, a oko 40 dana u nizini. Najučestaliji vjetrovi pušu sa sjeveroistoka i jugozapada. Posebnost je klime da su temperature 1 do 2 stupnja Celzija niže od temperatura nedalekog Zagreba (20 km na sjeveroistok). Stoga su ljeta ugodnija – manje vruća, a zime svježije, što omogućava duže zadržavanje snijega. Zahvaljujući razvedenom reljefu, zračnim strujama vjetrovima i zelenom pokrovu, u ovom kraju nema smoga. Osobine se mogu sažeti u dvije riječi – zdrava klima. Poradi velike energije reljefa, visinskih razlika, klima se na području grada Samobora i okolice dosta razlikuje. Tako su srednje godišnje temperature i

padaline različite za prostor uz rijeku Savu od prostora na Žumberku gdje, na pojedinim lokacijama klimatska obilježja umjerene kontinentalne klime, poprimaju obilježja planinske (Sijerković, 2011.)

Slika 3. Brdski i šumoviti dio središnje Samoborske gore oko Noršić Sela (T. Marić)
Izvor: Dragutin Feletar, 2011.
„Samobor zemljopisno – povijesna monografija“, knjiga 1.,

Veliki dio samoborskog područja (Slika 3.) pokriven je šumom. Do 400 metara nadmorske visine pretežito su zastupljene šume bukve, graba, hrasta i kestena, a iznad te visine uglavnom bukve, smreke i jele. Na prostoru koji zauzima grad Samobor s okolicom razvedenost reljefa je vrlo velika, a tome doprinose brojne duboke erozijske doline strmih strana, planinski vrhovi i grebeni.

Prostor je iznimno bogat izvorima vode, a do sada su prikupljeni osnovni podaci za preko 800 izvora. Među brojnim potočnim dolinama naročito se ističu duboko usječene doline glavnih vodotoka: Bregane, Lipovačke i Rudarske Gradne, Kupčine i Slapnice. Kanjon rijeke Slapnice zaštićeni je krajolik zbog svoje iznimne ljepote i aktivnog procesa nastajanja sedre na više mjesta. Pored krajobraznih vrijednosti samih dolina i vodotoka u nekima od njih nailazi se na slapove od kojih su najpoznatiji 40 metara visok slap Sopot kod Sošica, Vranjački slap i 15 metara visok slap Brisalo u dolini Slapnice, te Cerinski vir na Javoračkom potoku.

Ovo područje, po geotektonskom strukturnom sklopu, pripada granici između Dinaridske karbonatne platforme i područja Unutrašnjih Dinarida, tj. Dinarida, Panonskog bazena i Alpa. Na tom prostoru isprepliću prirodna i zemljopisna obilježja dinarskog krškog terena i krških zaravni, zatim panonskog blago ravničarskog kraja mirnih terasa i vodotokova

i prialpskog krajolika oštirih grebena i hridi. Magmatske stijene rijetko su rasprostranjene, između Plešivice i Samobora. Područje Žumberka i Samoborskog gorja je rezultat geoloških zbivanja koja se na osnovi istaloženih naslaga mogu pratiti od paleozoika do danas, odnosno od prije više od 250 milijuna godina do stijena koje nastaju i danas (Šikić i dr. 1979.). Najveći dio terena prekriven je trijaskim karbonatima, osobito dolomitima. Jurske stijene su pretežno vapnenačke, kredne vapnenačke i flišne, a prostor je bogat različitim klastičnim facijesima koji su rezultat jake tektonske aktivnosti s čestim promjenama u okolišu taloženja. U kvartarne sedimente spadaju gline, pijesak, šljunak, sedra i mlađi aluvijalni nanos lokalnih vodotoka. Takva građa uvjetuje postanak krša koji zahvaća najveći prostor Samobora i njegove okolice. Ovdje se nalaze brojni krški površinski oblici poput ponikvi, uvala i slijepih dolina. Česta je pojava ponora i kratkih ponornica. Pored površinskih pojava krške karakteristike područja Žumberka, ali i dijela Samoborskog gorja potvrđuju i brojne podzemne pojave, odnosno špilje i jame. Na tom je području do sada istraženo preko 137 speleoloških pojava (Buzjak, 1994, 1997) Trenutno je najdublja špilja Bedara s istraženom duljinom veće od 1020 metara i dubine oko 113 metara. Zasad je najdulja špilja „Provala“ s trenutno 1862 metara topografski snimljenih kanala.

3. RAZVOJ GRADA SAMOBORA KROZ POVIJEST

3.1. Povijest i dokazi kontinuirane naseljenosti

Iako razvoj Samobora kao povijesno stabilnog naselja sa sigurnošću možemo pratiti od 1242. godine, kada mu je Bela IV dodijelio povlasticu „slobodnog kraljevskog trgovišta“, određeni oblici nastanjivanja i obitavanja na širem području grada mogu se uočiti od paleolitika. Brojni arheološki nalazi (Slika 4) govore u prilog tezi da je grad smješten na izrazito povoljnom geografskom položaju, a geomorfološka građa kraja vrlo je pogodna za trajno obitavanje i organizaciju naselja.

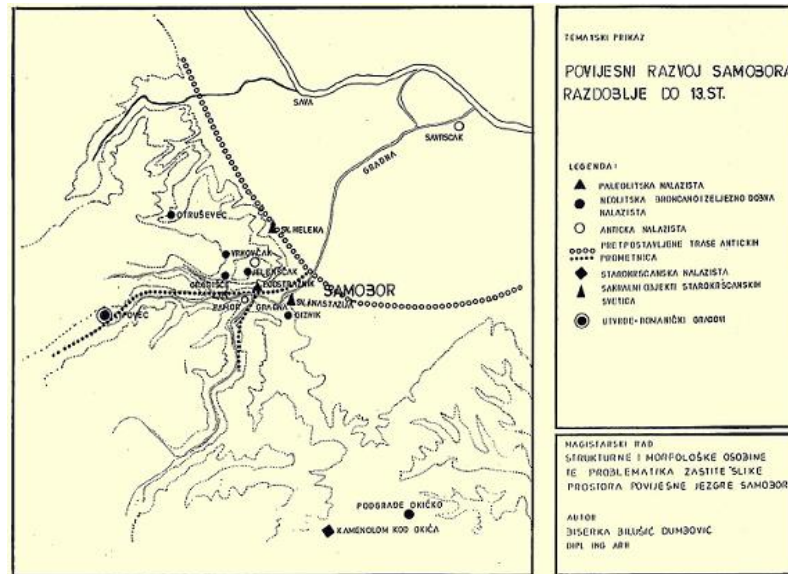
Arheološki nalazi koji ukazuju na povijesno najranije oblike obitavanja na samoborskom području potječu iz paleolitika. Na lokalitetu Podstražnik pronađeni su ostaci ognjišta, zubi mamuta i skeletni ostaci raznih životinja (Samoborski muzej, 1990). Tadašnji stanovnici, samoborski lovci na mamute, koristili su prednosti povišene terase, koja je bila izvan domašaja stalnih poplava rijeke Save. Na terasi su imali savršeno mjesto za logorovanje i odličan pregled nad dolinom rijeke kojom su prolazila stada mamuta, bizona i drugih životinja. Tragovi kasnijeg naselja datiraju iz 8. st. pr. n.e., odnosno brončanog i željeznog doba. Iz tog su perioda nalazi na području Budinjaka na Žumberačkoj gori - sjekire, kopče, mačevi i ognjišta (Samoborski muzej, 1990).

U 1. i 2. st. pr. n.e. na Žumberku i Samoborskom gorju obitava ilirsko pleme Japoda, uz koje se veže toponim Japetić. Iza Japoda su ostali tragovi u obliku oružja, posuda, grobnih humaka, pa čak i novca koji se pripisuje tragovima keltske kulture na ovim prostorima.

U antičkom periodu područje grada Samobora i okolice nalazio se na graničnom položaju ilirskih provincija, administrativno pripadajući rimskoj općini Andautoniji. Na arheološkoj karti u okolici Samobora zabilježeno je više lokaliteta. To su Hamor gdje su dijelovi rimske ceste i kameni zid, potom Okić s nalazištima alata iz obližnjeg kamenoloma te Jelenščak gdje je nađen žrtvenik. Uz te lokalitete, sustavno istraživanje provodi se u nešto udaljenijoj Gornjoj Vasi, gdje je otkrivena i rimska nekropola. Povijesni podaci govore da su tijekom antičkog doba u neposrednoj okolini današnje urbane jezgre Samobora prolazile ceste i značajne raskrsnice. Glavna rimska cesta dolinom Save povezivala je uz Lipovačku Gradnu preko sedla Japetić i Prilipja naselje Quadrate i vodila dalje prema Sisciji.

Kontinuitet arheoloških nalaza na samoborskom području nastavlja se do starokršćanskog razdoblja. Zabilježeno je nalazište grobnog kamena s urezanim križem u kamenolomu kod Okića koji datira iz 4. stoljeća. Ime župne crkve u Samoboru, sv. Anastazije, te negdašnja cistercistička crkvica u sv. Heleni su iz starokršćanskog razdoblja. Zasad ne postoje nalazi ni podaci iz razdoblja ranog srednjeg vijeka. Toponimi uzvisina i brda

– Gradišće, Gradiček, potok Gradna ukazuju na eventualnu mogućnost postojanja gradina u okolnim brdima.

Slika 4. Tematski prikaz nalazišta u okolici Samobora do 13. st.
Izvor: „Urbani razvoj Samobora“, Samoborski Muzej,1990.

Podataka o Samoboru u 12. i 13. stoljeću nema, no postoje pisani tragovi o srednjovjekovnoj utvrdi Okić iz 1193. godine i spomen Lipovca, gdje je 1209. godine spomenut Ivan, sin Jaroslava, koji dobiva slobodu da gradi Lipovac kod Samobora. Iako arheološki nalazi ne daju sigurne podatke o nastanku i formiranju naselja, a ni mogućnost za stvaranje zaključaka o kontinuiranom prijelazu iz jedne kulture u drugu, ipak se u razdoblju do 1242. godine moraju tražiti začeci formiranja povijesno stabilnog naselja današnjeg Samobora (Slika 5.). Da bi te godine samoborsko naselje moglo dobiti povlasticu slobodnog kraljevskog trgovišta, svakako je trebalo dosegnuti određeni stupanj svog prostornog i ekonomskog razvoja. U prvoj polovici 13. st. za razvoj grada bitna su dva faktora. Prvo je stjecanje prava slobodnog kraljevskog trgovišta, tj. kralj Bela IV potvrđuje povlasticu koju je Hospitima u Samoboru „Hospites nostri de Zumbri“ dodijelio 1240. godine herceg Koloman.

Poveljom varoš Samobor nije novoosnovana, nego su joj formalno priznata prava koja je već stekla. Drugi važan povijesni čimbenik koji je utjecao na razvoj grada Samobora je gradnja utvrde. Gradila se od 1260. do 1271. godine na strmim obroncima Tepca, i utoku Rudarske u Lipovačku Gradnu, iznad ceste koja još iz antike prolazi pored Japetića i drugog kraka koji preko Ruda vodi u Jastrebarsko.

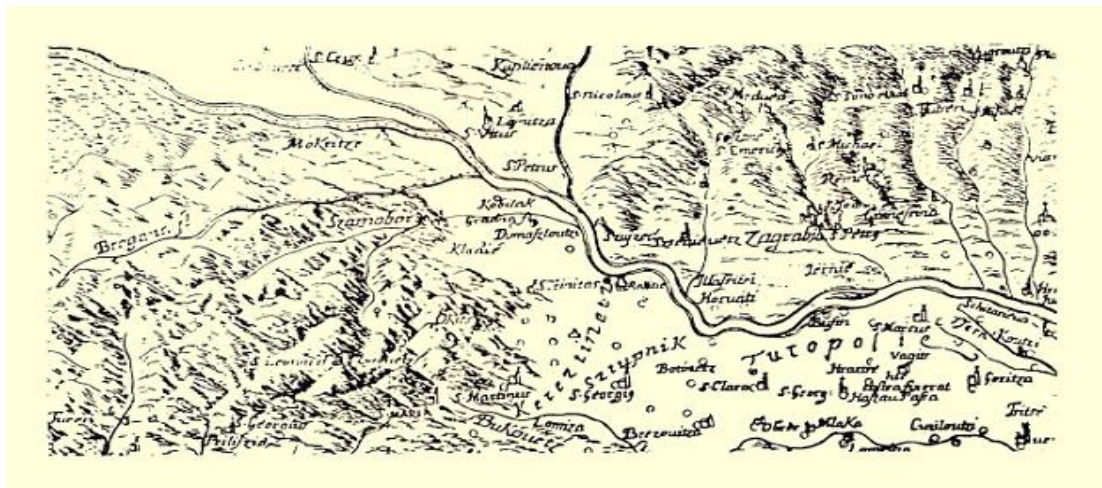
Slika 5. Karta granica općine Samobor prema navodima Beline povelje iz 1242. Godine
Izvor: „Urbani razvoj Samobora“, Samoborski Muzej,1990.

Iako nema povijesnih podataka o veličini, izgledu i načinu prostornog organiziranja naselja, za pretpostaviti je da se naselje i prostor za trgovinu formirao oko župne crkve sv. Anastazije. Nova crkva gradi se od 1671. do 1675. godine, a stara je, prema podacima zapisanim pri gradnje nove, bila opasana zidinama. Pretpostavlja se da je stara crkva imala i određenu fortifikacijsku ulogu. Iz spisa koji datira iz 1581. godine i bilježi spor varošana i vlastele dobiva se uvid u ekonomsku djelatnost stanovništva tog vremena. Uglavnom su se bavili uzgojem stoke, vinogradarstvom, ribarenjem i drvarenjem.

Porastom turske opasnosti i sve češćim pljačkama do kojih je dolazilo uz dolinu Save, pojavilo se novo žarište naseljavanja zapadno od današnjeg centra grada. To novo naselje Taborec formirano je pod zidinama iz strateških razloga. Tako je negdašnji grad, kojeg je izgradio češki kralj, sa svojim naseljem Taborec, postao bitna utvrda pred Turcima. Sam naziv dolazi od glagola utaboriti se što jasno naznačuje svrhu novog naselja. Godine 1525. kralj Ludovik II. poklanja sve redovite godišnje prihode obnovi postojećih zidina te daje graditi novi toranj i zidine da bi novo naselje bilo što sigurnije i efikasnije pri najezdi Turaka, koji su sve agresivniji u prodorima prema Europi. Sam dio naselja Taborec nije prvi puta korišten u tu namjenu. Postoje dokazi da je na istom mjestu postojala romanička utvrda i crkva za obrede na kojoj je kasnije dignuta kapela sv. Mihovila, a služila je obrani prolaza dolinom Gradne. Iz tog razdoblja postoje spomeni Samobora na raznim vojnim grafičkim prikazima (Slika 6). Na prikazu vojne moći i organizacije u obrani pred Turcima pred bitku u

Sisku 1593. godine, Samobor je prikazan kao relevantni čimbenik za daljnju strategiju obrane, a prikazan je utvrdom sa zidinama i kulama. Početkom 17. stoljeća prestaje turska opasnost i počinje razdoblje sigurnijih političkih prilika i za trgovište Samobor.

Godine 1764. nastao je prvi kartografski prikaz Samobora (Slika 7). Osim prikaza topografskih karakteristika sadržavao je i označene parcele pa se smatra da je to pokušaj izrade prvog prostornog topografsko-katastarskog plana užeg područja trgovišta. Na temelju toga prikaza Samobor možemo nazvati urbanim prvenstveno zbog djelatnosti kojom se bavilo stanovništvo tj. uprave, školstva, trgovine, župnog dvora iako je po morfološkim karakteristikama i sustavom građevina daleko bliži ruralnom naselju. Objekti koji iskaču iz te strukture ruralnog naselja su sakralni i stambeni objekti plemića koji su bili građeni na periferiji odnosno na prirodno i pejzažno najatraktivnijim lokacijama.

Slika 6. Karta Zagreba i okolice iz 1673. Godine
Izvor: „Urbani razvoj Samobora“, Samoborski Muzej,1990.

Sam grad s kraja 18. stoljeća broji 208 domaćinstava s oko 1000 stanovnika, pet mlinara, sedam mesara, jednu crkvu, tri kapele te samostan sa crkvom. U tom razdoblju grad je zapušten zbog prestanka njegove fortifikacijske uloge. Valja napomenuti da je grad stalno mijenjao vlasnike, a jedan od njih je prema legendi bila i Crna kraljica, vlasnica poznata po čestim zabavama koje su trajale dugo u noć. Domicilno stanovništvo se bavilo obrtom: kožari, stolari, remenari, kolari, tokari, bačvari, čizmari, trgovci i krčmari. Kako se Samobor nalazio na cesti od Zagreba preko Ljubljane za Trst, značajan je bio i prihod od kirijašenja i splavarenja niz Savu.

Slika 7. Plan slobodnoga kraljevskog trgovišta Samobor Petra Antuna Praunspergera iz 1764. Godine
Izvor: „Urbani razvoj Samobora“, Samoborski Muzej,1990.

3.2. Novi poticaj razvoju i procesu urbanizacije

Dva velika požara izbila su 1774. i 1797. godine, a u njima je izgorjela kompletna građevinska struktura trga, a nakon kasnijih poplava, kompletan trg i okolica nanovo su izgrađeni te time započinje novo razdoblje razvoja grada.

Slika 8. - Grafika Stari grad Samobor
Izvor: Privatna zbirka

Mirom u Schönbrunn 1809. godine, Samobor ulazi u sastav Ilirskih pokrajina Republike Francuske. Ponovno postaje pogranični grad te dolazi do razvoja cestovne infrastrukture i bolje povezanosti s Karlovcem. Francuzi odlaze 1813. godine, no za sobom su ostavili poštu i ukaz za korištenje sumpornog vrela. Društveno-ekonomska zbivanja, poput ukidanja kmetstva, imala su za posljedicu raslojavanje sela i priljev novog stanovništva u grad te su imala utjecaj na urbani razvoj Samobora. Tijekom 19. st. s jedne strane dolazi do priljeva seoskog stanovništva u grad u potrazi za novim oblicima izvora egzistencije, a s druge strane u grad dolazi feudalni sloj zbog novih mogućnosti što ih nudi gradska sredina. U urbanizaciji taj proces se najviše osjetio u novim zahtjevima kvalitete stanovanja, kao i orijentaciji na nove oblike kapitalističkog načina privređivanja, osnivanje manufakture i industrijskih pogona. Vladavina Francuza za Samobor i njegovu urbanizaciju značila je i uvođenje novih elemenata i novog pogleda na urbanizam. Ruši se toranj i dio zida koji su ometali promet, vijugave ceste prema Svetoj Nedelji mijenjaju se novom s trasiranim pravcem. Na lokacijama u užoj jezgri grada se dvorci i kurije plemstvu koje dolazi u grad s okolnih imanja ili inozemstva. Uz kurije nastaju parkovi i zelene površine što je bila novost u organizaciji urbanog prostora. Zbog širenja grada formiraju se novi putevi i ceste prema Anindolu i Gizniku koji iniciraju novu stambenu izgradnju. Glavni prihodi Samobora ostvaruju se kroz obrte i trgovinu koja se razvija na osnovi održavanja sajмова, te na položaju Samobora u okviru prometnih pravaca.

Jedan od faktora sporijeg razvoja grada bilo je izostavljanje izvan trase željezničke pruge od Zagreba prema Zidanom mostu 1862. godine, koja je Samobor ostavila željeznički nepovezanim i odsječenim. U 19. stoljeću dolazi do prekretnice u urbanom razvoju grada Samobora i usmjeravanja u nove oblike djelatnosti koje su nametala tehnička dostignuća tog vremena. Pošto uvjeti za intenzivniji industrijski rast nisu ostvareni, rješenje za rast gradskih

prihoda bio je razvoj turizma i djelatnosti na bazi turističke ponude. Grad Samobor je imao sve preduvjete, blizinu velikog grada, dobru cestovnu povezanost s okolicom, prirodni i graditeljski potencijal. Početkom 19. stoljeća otvoren je prvi hotel u centru grada te se već tada grad ubraja u turistička mjesta u Hrvatskoj.

3.3. Počeci planskog prostornog uređenja i razvoja

Prvi dokumenti koji se odnose na plansko prostorno uređenje Samobora je "Sreditbena osnova" iz 1865. godine koju je donio načelnik Šmidhen. U tom je dokumentu iznesen plan o gradnji kanalizacije, popločavanju ulica, uvođenju javne rasvjete, regulaciji Gradne zbog učestalih i obilnih izljeva, pošumljavanju Stražnika, uređenju kupališta, otvaranju novih mesnica i klaonica, te plan za gradnju kupališta na sumpornom vrelu. Iako se Samobor industrijski slabo razvijao tijekom 19. i početkom 20. stoljeća otvoreno je nekoliko novih industrijskih pogona uglavnom izvan gradske jezgre.

U okolini Samobora, u Rudama još od antike postoji rudnik bakra uz kojeg je izgrađena bakrana u Hamoru. Početkom 19. stoljeća otvorena je i pivovara. Krajem 19. stoljeća osnovana je tvornica stakla u Osredku, koju je 1870. obnovila barunica Kulmer, ali je propala 1903. godine. Tvornica biljarskih štapova otvorena je 1884. godine u Bregani, a bila je u vlasništvu baruna Allnoha. Tvornica opeke Švarić, Ulri i Trepo otvorena je 1922., tvornica boja Chromos 1923. godine, a tvornica umjetnog kamena Samoborka ubrzo poslije Prvog svjetskog rata.

Za vrijeme vladavine Karla Khuena Hédervárija jača ekonomska kriza, koja je zahvatila hrvatske krajeve. Kriza jako zahvaća Samobor, koji je stavljen u kategoriju seoskih općina. Tijekom kriznog razdoblja Samobor je od 1870. do 1900. godine pao sa 3215 na 2847 stanovnika, a 1911. godine bilo ih je 2735. U tom vremenu započinje proces iseljavanja samoborskog stanovništva iz Hrvatske, naročito u Ameriku. Depopulaciju djelomično zaustavlja lokalna željeznica (Slika 9.) koja povezuje Samobor i Zagreb preko Podsuseda, te se pospješuje razvoj trgovine i započinje ozbiljni izletnički vikend turizam.

Slika 9. Samoborček – poveznica Samobora iz Zagreba
Izvor: Samoborski Muzej, 2019.

Na Vugrinščaku se 1906. godine gradi hidropatički zavod i lječilište sa fizikalnom terapijom. Širi se svijest o urbanizaciji i urbanom ponašanju tako da iz 1909. godine nalazimo dokument o preporukama i zabrani urbanog ponašanja.

Razdoblje od 19. stoljeća do 1956. godine najaktivnije je graditeljsko razdoblje u razvitku Samobora. U tom razdoblju glavni trg, Trg kralja Tomislava i Perkovčeva ulica novom izgradnjom prerastaju u prostore visoke ambijentalne i graditeljske vrijednosti (Slika 10.). Sam raster ulica nije se mijenjao već je identičan kao na prikazu iz 1764. godine. Te glavne prometnice i dalje su bile glavni pravac novogradnje i širenja grada. Tijekom 19. stoljeća pojavljuju se nove ceste koje povezuju primarnu mrežu te su danas uglavnom pješačkog karaktera. Kod samih parcela, s udaljavanjem od samog središta vidljiva je sve veća pravilnost i organizacija u prostoru, što naglašava plansku parcelaciju i izgradnju grada. Valja dodati da se u to vrijeme sva novogradnja i svi objekti infrastrukture grade prema pravilima koja su donesena sreditbenom osnovom, koju stoga možemo nazvati prvim prostornim planom grada Samobora.

Slika 10. Pogled na Livadićev dvorac, 1867. godina – foto: Standl
Izvor: Privatna zbirka fotografija

3.4. Izrada osnove za moderni razvoj i vrednovanje prostora

Prvi značajan korak ka modernom i planskom uređenju i razvoju grada Samobora potječe iz 1956. godine. Samobor je tada bio centar općine sa 50 000 stanovnika, čija je industrijska proizvodnja uglavnom bila nadopuna za veće pogone u Zagrebu. U Samoboru su tvornice Kristal Samobor i Samoborka te pogoni Končara, Fotokemike, Chromosa i Šavrića. U tom planu Samobor je definiran i kao tip grada prazničkog turizma. U tu svrhu predviđaju se Šmidhenovo kupalište i zona Vugrinščak. Ovo je bio prvi plan, koji je ishodišna točka svim

ostalima i osnova za daljnji razvoj, no značajke i kvaliteta prirodnog pejzaža Samobora i okolice nisu sagledane ni uvažene.

Pojačanom industrijalizacijom 1975. godine usvaja se prostorni plan koji se temelji na razvoju industrije i širenju grada te stvaranju novih hijerarhijski manje vrijednih centara. Uz to prvi puta se govori o prometnici koja bi rasteretila jezgru od tranzitnog putničkog i teretnog prometa.

Godine 1981. donosi se dopuna urbanističkog plana iz 1975., kojim je vrednovana atraktivnost i kvaliteta prirodnog pejzaža, te se pokušalo prostor zaštititi od daljnje industrijalizacije i masovne stambene izgrađenosti. Radi se plan o smještaju industrijskih zona i zonama stanovanja koje su bile osnova širenja grada do danas uz neke sitne korekcije i prilagodbe novonastalom stanju. Nakon toga 1986. godine donesen je prostorni plan koji je dodatno mijenjan i dopunjavan 1998. godine.

Danas je vrijednost prirodnog pejzaža primarna, uz ekološki prihvatljiv odnos prema prostoru i njegovoj organizaciji. Jezgra starog grada je zaštićena, a formirana je nova industrijska zona budući da je zona Sv. Nedelja izdvojena iz Samobora i pripala je pod grad Svetu Nedelju. Što se tiče rezidencijalne gradnje, ona je prebačena u manja mjesta u okolici. Jačim razvojem okolnih mjesta i razvojem novih središta na rubnim dijelovima, grad bi poprimio nove kvalitete, a trg i sam prostor uz Gradnu mogao bi se ostvariti kroz dimenziju ekologije i turizma. Sam promet kroz centar je riješen novom obilaznicom za tranzitni teret koji uz neke izmjene može zaživjeti u poveznici i kucavicu pravaca između Jastrebarskog, Zaprešića i Samobora te okolnog prostora u sklopu Zagrebačke županije.

4. PERSPEKTIVE RAZVOJA GRADA SAMOBORA

4.1. Osnove za razvoj

Ako sagledavamo prostor grada Samobora i okolice kroz prizmu potencijala i prostora za razvoj, tada možemo biti optimistični. U odluci i planiranju razvoja treba vidjeti tradiciju prostora i navike stanovništva, trenutačno stanje i realno sagledati mogućnost napretka i razvoja prostora. Upravo prostoru Samobora i okolice uz bogatu tradiciju, relativno razvijenu infrastrukturu, idealne prirodno ekološke uvjete za stanovanje i odličnog prometnog položaja na pravcima prema Italiji i Austriji daju za pravo da se očekuje pomak u daljnjem razvoju kraja. Ako svemu već nabrojenome dodamo blizinu velikog grada, atraktivnu zonu aktivnog odmora i rekreacije, karakteristiku sekundarnog centra na potezu Zagreb, Podsused, Sv. Nedelja, Samobor, Bregana tada postoje realna očekivanja da taj prostor s kvalitetnim ulaganjima i korištenjem spomenutih potencijala bude dodatno i u potpunosti valoriziran.

Na temelju želja i realnih okvira treba odrediti strategiju, ključne momente i sredstva djelovanja u njenoj provedbi. Bitno bi bilo izbjeći jednostranost u razvoju, tj. trebalo bi težiti paralelnom razvoju nekoliko ključnih djelatnosti koje bi bile temelj i vodilja za razvoj ostalih djelatnosti i napretku društva. Tijekom prošlih razdoblja obično je bila preferirana pojedina djelatnost, a sve ostale pomalo zapostavljene što je dovelo do neuravnoteženosti privrede grada Samobora, privreda bi postala ovisna o jednom sektoru te se njegovim urušavanjem rušila i ekonomska snaga grada i okolice. Tako je ponekad privreda i ekonomska moć ovisila samo o poljoprivredi, kasnije obrtu, industriji, a danas uglavnom o uslugama. Upravo ravnomjerni i planski razvoj svake od spomenutih djelatnosti uključivši i održivo gospodarenje ekološkim potencijalom tada možemo dobiti kvalitetan i razvijen prostor, stvoriti pozitivan okvir za društveni napredak.

Takav prostor postao bi još atraktivnijim i vrijednijim, te dovoljno privlačan da bi sam grad Samobor na temelju dugoročnih planova razvoja mogao prihvaćati potrebno, a ujedno i odbijati nepotrebno koje ne bi bilo moguće uklopiti u ciljeve i planove razvoja.

4.2. Smjernice budućeg razvoja

Kao što je već spomenuto, glavne karakteristike razvoja temeljio bih na razvoju obrta, industriji, poljoprivredi i turizmu. Sam razvoj trebao bi se temeljiti i na paralelnom razvoju okolice bez kojeg se Samoboru umanjuje mogućnost razvoja. Jedna od važnijih stvari bilo bi i regionalno povezivanje koje bi uključilo prostor Jastrebarskog, Samobora, Zaprešića, Brežica, Krškog uz naravno mogućnosti korištenja uključenje grada u veće i šire gospodarske integracije.

Svemu tome valja pribrojiti prometni i ekološki potencijal, te dodatno potaknuti razvoj demografskog potencijala grada Samobora i okolice koji bi bio ključni nositelj provedbe planova razvoja. Uz postojeću prirodnu osnovu najveći potencijal razvoja dolazi od samog demografskog potencijala koji bi trebao poslužiti kao okidač za budući razvoj, te uz prirodnu osnovu najbitniji nosioci tog razvoja.

5. OBRT

5.1. Počeci obrta u Samoboru

U 13. stoljeću provalile su horde tatarske vojske iz daleke Azije u naše krajeve, spalile Varaždin, razorile Zagreb, a ni tada mali Samobor nije bio pošteđen ratnog razaranja. Poslije tog rata, kada se poharani krajevi obnavljaju i oporavljaju, Samobor 1242. godine od tadašnjeg ugarsko-hrvatskog kralja Bele IV dobiva prava slobodnog kraljevskog trgovišta. Samoborci su postali neovisni od feudalaca s točno određenim granicama s patronatnim pravom svoje župe, sa samostalnim sudstvom na području svojeg magistrata. Stanovništvo trgovišta se ubrzano počinje oporavljati, grad se izgradio, povećao i organizirao kako bi život bio lakši i bolji.

Bivšim vlasnicima grada to se nije sviđjelo, pa su iz svoje utvrde terorizirali stanovništvo. Taj odnos završio je pred Carskim sudom u Bratislavi i Banskom sudu u Varaždinu gdje je potvrđeno pravo na slobodu stanovnika, pravo na točenje vina, mesarenje, pravo lova i ribolova, podizanje mlinova, sudsko pravo i pravo izbora sudaca. Upravo ta odredba dala je zamah razvoju obrta. Usprkos tom stanju, prva ekonomska djelatnost vrijedna spomena s prihodima ipak su imali vlasnici utvrde. Pošto su izgubili prihode od grada, trebali su naći izvor novih prihoda. Našli su ga u rudniku bakra u Rudama. Stari antički rudnik u Rudama podno Plješivice bio je nalazište bakrene i željezne rude čiji su se proizvodi mogli dobro unovčiti u Samoboru (Slika 11), Zagrebu i Slavoniji. Kasnije su ti proizvodi preko luka na Jadranu (Bakar, Bakarac, Rijeka) jedrenjacima plovili prema Veneciji i drugim mediteranskim gradovima.

Slika 11. Proizvodi samoborske bakrarne u Hamoru u 18. Stoljeću
Izvor: Samoborski Muzej

Kroz vrijeme samoborska općina je prihvaćala razne strane obrtnike koji su svojim proizvodima opskrbljivali Zagreb, Jastrebarsko, Zagorje i Štajersku. Dobre i kvalitetne obrtnike rado se primalo u Samobor što je vidljivo na starom pečatu gdje je kula „Turrus oppidi“ s otvorenim vratima što je znak dobrodošlice strancima. Tako je Samobor postao jako privredno središte i kroz stoljeća su obrtnici davali neizbrisiv trag u ekonomskom i društvenom životu.

5.2. Razvoj i uređenje obrtničkih usluga

Masovnost obrta i brojnost pojedinih obrtnika dovela je do problema, tako su se počeli udruživati u zajednički rad ili neke druge akcije. Početni oblik udruživanja obrtnika u Samoboru bile su crkvene bratovštine, čiji se pismeni tragovi pojavljuju 1670. godine. Kako bi dolazili, novi obrtnici donosili bi vijesti i iskustva o novim oblicima udruživanja u cehove koji su tada dobro bili organizirani u Austriji, Italiji i Njemačkoj. Tako se i u Samoboru majstori organiziraju u cehove koji bi trebali štititi interese obrtnika. Ti prvi cehovi nisu imali povelje ni povlastice potvrđene od kralja nego su bili pod nadzorom samoborske općine. Još davne 1695. godine nastao je spis u kojem se navodi da grad imenuje cehmeštre u službu. Oni su imali zadatak voditi brigu o obrtnicima da budu stručno osposobljeni i da im cijene budu umjerene (Samoborski muzej, 1990). U protivnom, nesavjesne majstore se kažnjavalo novčanom kaznom ili povećanim porezom. Svo djelovanje obrta, prava i dužnosti propisana su statutom grada. Na popisu iz 1754. godine nalaze se imena 148 obrtnik-majstora koji su platili propisane poreze. U tom popisu vidimo da se u Samoboru vrši obrtnička djelatnost u 28 raznih struka, među kojima su najvažniji tkalci, kožari, mesari, kovači, bačvari, krznari, krojači, postolari, remenari, mlinari, zidari, kolari i tesari. Uglavnom su sve djelatnosti bile smještene na glavnom trgu koji se u to vrijeme zvao „forum oppidi“ ili uz samu Gradnu. Uz Gradnu su uglavnom bile mesnice, tj. neke vrste kioska poredanih jedan do drugoga sa stražnjim dijelom uz potok, odakle se vadila voda i bacao otpad. U ostalim ulicama poblje trga bile su smještene malene kućice tik uz rub ulice gdje je bio ulaz u radnju. Iz radionice je bio ulaz u kuhinju i stambeni prostor. Iza kuće je bilo dvorište na kojem se nalazila staja i ostali gospodarski objekti. Svako takvo dvorište uglavnom je završavalo s vlastitim bunarom i parcelom za voće i povrće.

Sami obrtnici nisu usko bili vezani samo uz svoj posao već su uvelike sudjelovali u društvenom životu i razvoju grada. Iz pisanih dokumenata tog doba vidljivo je da je za svakog majstora tog doba najveća radost bio njegov vinograd kojeg je redovito obrađivao. Vinogradi su se obično nalazili na obroncima Samoborske gore. U malim drvenim klijetima ili po samoborskom „hisima“ krstio se mošt, gostilo se i čistilo. Gotovo bi se moglo reći da se tu

rodila tradicionalna samoborska gostoljubivost. Često su se takva društva družila do kasno u noć pa su veseljaci često prespavali u vinogradu. Tako su te stare i klimave klijeti postale prve vikendice, te se može pričati o vikend turizmu.

Početak 19. stoljeća političke prilike u Samoboru naglo su se izmijenile. Godine 1809. dolazi na vlast Napoleon. Francuzi su ukinuli staru općinu i proglasili Samobor kantonom. U vrijeme Francuza osnovana je pošta, a grad Samobor je povezan kočijom s Ljubljanom, Jastrebarskim i Karlovcem. Francuzi su uvelike gradili lokalne ceste povezujući Samobor s okolnim mjestima, za to vrijeme, modernim prometnicama. Uz sve to francuski kuhari su ostavili za sobom recepte za glasoviti samoborski bermet i muštardu. Tijekom francuskog razdoblja u Samoboru su izrađeni normativi za proizvode, stroga pravila djelovanja i pravila o dobivanju statusa majstora. Pod utjecajem novih načela društvene solidarnosti, koju je proklamirala nova uprava, doneseno je pravilo o novčanoj pomoći u slučaju da majstor oboli ili da dugoročno nije sposoban raditi. Ta knjižica s pravilima i odredbama ponašanja tiskana je 1813. godine u Budimpešti.

Godine 1850. osniva se trgovačka i obrtnička komora. Za pravo samostalnog rada svi obrtnici su morali prijaviti djelatnost te biti članovi nove komore. U tu komoru bilo je prijavljeno 210 majstora iz Samobora. Usporedbe radi Zagreb je imao 554 majstora. Razvoju cehova uvelike je pogodovao sajam u Samoboru koji se održavao svake subote te još pet velikih godišnjih sajмова. Na sajmu su bile trgovine na otvorenom gdje su majstori radili svoje proizvode. Osim domaćih na te sajmove smjeli su dolaziti strani obrtnici. Tako su dolazili trgovci iz Zagreba, Podsuseda, Jastrebarskog, Brežica, Novog Mesta, Krškog, Velike Gorice, Stubice i Krapine.

Na Prvoj dalmatinsko-slavonskoj-hrvatskoj gospodarskoj izložbi 1864. godine u Zagrebu nastupili su i samoborski obrtnici. Oni su osnovali odbor na čelu s načelnikom Ljudevitom Šmidhenom koji je pripremio i organizirao izlagače. Na toj izložbi bila su čak 232 izlagača iz Samobora. Obrtnici, poljoprivrednici, trgovci, vlasnici željezare i bakrane u Rudama i staklane u Osredku pokazali su tada vrijednost samoborskog obrta, privrede i manufakture.

5.3. Stanje obrtništva u Samoboru od 1945. godine do danas

Tijekom cijelog razdoblja obrt je stup i oslonac gospodarskog života grada Samobora, a sami obrtnici bili su velikim dijelom stup društvenih događanja i zbivanja, te nosioci promjena. To se uveliko izmijenilo poslije 1945. godine dolaskom nove ideologije zajedničkog, a ne privatnog. Tijekom tog perioda velik dio razvijenijih i većih obrta postaje dio OUR-a (organizacija udruženog rada), nekima je uskraćena nabava potrebnih sirovina ili

plasman proizvoda. U tom razdoblju došlo je do stagnacije obrta u gradu. Održali su se uglavnom tradicionalni obrti koji su mogli egzistirati u tom periodu, tj. imali su proizvod svakodnevne primjene. Prvi pomak napravljen obrta u novim zanatima koji su posljedica modernizacije i usvajanja novih znanja. Sama dugotrajna tradicija obrtništva uvelike je pridonijela da grad Samobor postane najrazvijeniji grad „male privrede“ u tadašnjoj SFRJ. Na bazi starih zanata i s novom tehnologijom i organizacijom rada pojavljuju se nove djelatnosti kao bitan faktor razvoja grada Samobora i okolice. Tome ide u prilog činjenica da je 1989. godine taj sektor zapošljavao više od 2500 ljudi 60-ih godina 20. stoljeća kada su izjednačena prava individualnog proizvođača s društvenim sektorom. To je prvo zaživjelo u poljoprivrednoj proizvodnji, a kasnije i u ostalim granama. U periodu nakon završetka procesa sveobuhvatne ciljane industrijalizacije i ulaganja svih sredstava u podizanje industrije, obrti, što oni tradicionalni to i novi, došli su do punog izražaja.

U spomenutom periodu od 1945. do 1990. godine obrtnici su pristupili davno naučenoj mjeri u teškim trenucima, tj. udruživanju kako bi si olakšali i zaštitili položaj. S tim ciljem 1948. godine osnovana je zadruga obrtnika – „OZAS“ na inicijativu nekoliko obrtnika koji su svojim zanatskim kvalitetama obilježili i sačuvali ugled Samobora kao grada obrta i zanatstva. Svojevremeno je zadruga imala 40-ak različitih djelatnosti i preko 1600 aktivnih članova. U periodu Domovinskog rata unatoč ratnih godina i gubitka tržišta obrt i dalje nosi ekonomsku snagu grada. Usprkos ograničavajućim čimbenicima od socijalističkog gospodarstva do osnutka moderne hrvatske države i u periodu nakon rata, grad Samobor je u vrhu među gradovima po gospodarskoj snazi. Razlog tome su i sama ulaganja i pomoć koju privrednicima daju gradske strukture vlasti. Tako se od 1997. godine broj obrta povećao sa 1325 do 1688, koliko ih je bilo 2001. godine.

Iako bi ovo povećanje broja registriranih obrta trebalo biti ohrabrujuće, stvarnost je dosta tmurnija. Veliki broj otvaranja novih obrta bio je potaknut posrnulim industrijskim sektorom u 90-tim godinama prošlog stoljeća. U tom periodu veliki broj ljudi ostaje bez zaposlenja, te su bili primorani egzistenciju tražiti kroz samozapošljavanje. Dobar dio tih novih obrtnika ušlo je na tržište nepripremljeno, needucirano i logičnim slijedom veliki broj tih obrta je i propao kroz kratki period stvarajući dodatne probleme vlasnicima obrta i samom tržištu koje je bilo poljuljano tim novim odnosima.

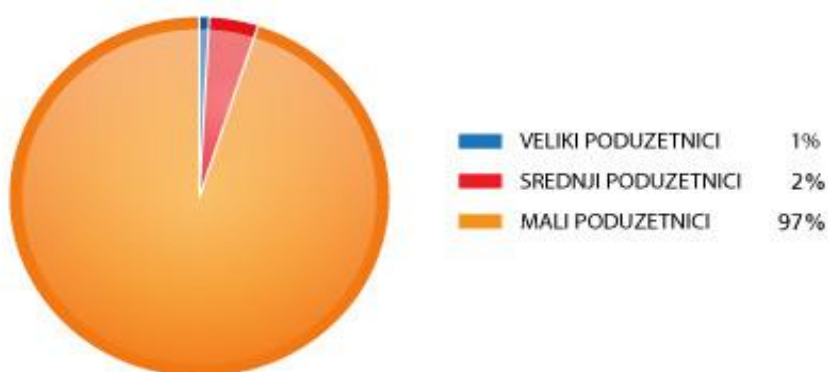
Danas je Samobor, kao bivši industrijsko-prerađivački centar, centar koje pokušava održati vitalnost svog gospodarstva i prilagoditi se novim tržišnim uvjetima koji vladaju. Obrtništvo, malo i srednje poduzetništvo je i dalje daleko najrazvijeniji dio pa tako i slika 12. pokazuje strukturu samoborskog gospodarstva.

Slika 12. Struktura gospodarskih subjekata prema djelatnosti
Izvor: Grad Samobor, 2010, Strateški program razvoja

Kao što smo iz prethodnog dijela vidjeli, obrt i obrtnička djelatnost imaju tradiciju te su bili motor pokretač ekonomskog i društvenog razvoja Samobora i okolice pa će takvu ulogu neosporno zadržati i u budućnosti. Vjerojatno je svima u zajednici želja imati jaku ekonomsku bazu oko koje je lakše dograditi ostale aspekte koji čine tu zajednicu naprednom. Da bi se zadržala ta ekonomska baza ili se još u budućnosti ojačala, bitno je unaprijediti najbitniji ekonomski čimbenik, a to su obrti.

Dugogodišnja tendencija napuštanja i zatiranja proizvodnih obrta i silnog otvaranja trgovačkih obrta i društava doveli su do situacije u kojoj je više od trećine ukupnog broja aktivnih čimbenika gospodarstva baš u trgovačkom sektoru. Tako je grad Samobor polagano iz grada proizvodno-prerađivačkog obrtništva postao gradom trgovine, što je vidljivo u Slika13. Ta brojka ne bi bila loša da kvaliteta i konkurentnost ostalih grana prate rast trgovine.

Slika 13. Struktura gospodarskih subjekata prema veličini
Izvor: Grad Samobor, 2010, Strateški program razvoja

5.4. Klasifikacija i budući razvoj obrta

Potencijal obrtništva sa stoljetnom tradicijom mogao bi se i trebao dodatno razviti i oplemeniti. Sam obrt i djelatnost u budućnosti bi se mogao sagledati kroz klasifikaciju obrta u tri skupine.

Prvu skupinu činili bi stari tradicionalni obrti čiju tradiciju i znanja valja sačuvati budućim naraštajima kao dio kulturno-povijesne tradicije grada Samobora i okolice. Ti stari obrti koji u svojem velikom broju nisu dohodovni ni konkurentni u tržišnoj utakmici, mogli bi se i trebali očuvati kroz turističku ponudu prezentacijama na raznim obrtničkim i gospodarskim manifestacijama. Za život tih obrta nužna bi bila sredstva koja bi bila dotacija obrtnicima iz proračuna grada i županije unutar koje grad funkcionira. Takvim pristupom sačuvala bi se tradicija, zainteresiralo bi se mlađu populaciju za tim zanatima jer bi bavljenjem njima mogli osigurati egzistenciju, a grad Samobor bi dobio na očuvanju tradicije i dobio bi mogućnost korištenja tih obrta u razne marketinške i promocijske svrhe. U tu skupinu valja ubrojiti umjetničku obradu kristala, medicarstvo i licitarstvo, umjetničku bravariju, pečarstvo, proizvodnju tradicionalnih mesnih proizvoda, izradu suvenira i tradicionalnog nakita, proizvodnju bermeta i muštarde, proizvodnju tradicionalnih odjevnih predmeta od lana, bačvarstvo i kožarstvo. Upravo ove djelatnosti zbog svoje posebnosti i s kvalitetnim pristupom i projektom mogu koristiti i za dobivanje raznih dodatnih materijalnih sredstava iz europskih fondova te uz dobru prezentaciju, prikupljenom i objedinjenom povijesnom građom zaštititi pri UNESCO-u da budu spomen prošlosti i ohrabrenje za budućnost.

U drugu skupinu ušli bi proizvodno-prerađivački i majstorski obrti. Već tradicijski najbrojniji su obrti za preradu i obradu metala, preradu drva i papira te građevinski obrti. Ti obrti natječu se na otvorenom tržištu, no njihova konkurentnost u širem prostoru drastično opada ili su postali ograničeni na lokalno tržište. Ovaj vid trebao bi biti oslonac gospodarstva i prihoda grada Samobora. Da bi se to i ostvarilo, nužna je modernizacija proizvodno-prerađivačkog procesa i uvođenje novih tehnologija. Osim razvoja i modernizacije, nužan je i iskorak na veća tržišta ili barem djelomični pomak s lokalnog tržišta. U tom procesu nužna je pomoć obrtnicima koja bi se osjetila kroz usvajanje novih tehnologija i tehnoloških procesa, kroz povećanje produktivnosti kao rezultat naprednih tehnoloških procesa i optimalizacijom ostalih procesa kako bi se dobio konkurentan proizvod koji bi bio temelj iskoraka na nova tržišta.

Uveliko bi se trebalo poraditi na edukaciji prodajnog kadra koji ili je uglavnom loš ili ne postoji. Nužno je također educirati obrtnike o važnosti marketinga i važnosti prisustva na sajmovima u regiji i šire. Na području grada Samobora, unutar gradske strukture trebalo bi

pronaći sredstva kako bi se otklonili ti problemi dali savjeti i pomoć u realizaciji projekata obrtništva koje ima tendenciju iskoračiti izvan okvira Samobora i Hrvatske.

Osim tih problema, važno je naglasiti kako u mnogim slučajevima lokalni obrtnici gube izgled za potpisivanje ugovora zbog svojih malih kapaciteta. To se prvenstveno odnosi na preradu metala i građevinu. Kako bi se to izbjeglo i povećala mogućnost dobivanja većih poslova, trebalo bi se posegnuti za već poznatim modelima. Zbog takvih ili sličnih problema, obrti su u prošlosti imali svoje bratovštine i cehove, a tako bi se i današnji manji obrtnici trebali udružiti u klaster kako bi bili konkurentniji velikim tržišnim igračima i kako bi bili spremni na prilike koje vladaju na tržištu EU.

Kao što povijest nalaže, obrtnici su se susretali na sajmovima s ljudima iz okolice te razmjenjivali znanja, iskustva, sklapali poslove. Za opstanak tog vida gospodarstva i njegov napredak važno je povezivanje s partnerima u okolici koja čini jedinstvenu regiju, ne samo po prirodnim, već i gospodarskim i ekonomskim elementima. Mikroregija na potezu Samobor–Jastrebarsko–Zaprešić–Brežice–Novo Mesto trebala bi se dodatno povezati i pojačati suradnju kako bi povećali kapaciteti, razmijenila iskustva i povećala konkurentnost proizvođača u regiji. Takva lokalna integracija bila bi dobar početak za proizvođače iz Samobora, a regiju bi učinilo konkurentnijom za nadmetanje na velikom zajedničkom tržištu Europe.

Treću skupinu čine trgovački i uslužni obrti koju čine većina obrta kao što je to vidljivo (Slika12). Velik dio takvih obrta u bliskoj budućnosti nema egzistenciju. Dobar dio takvih malih obrta je propao ili će propasti zbog promjena na tržištu. Svi su oni egzistirali i prosperirali u nekom vremenu kada još nisu bili prisutni veliki trgovački lanci koji su doveli novu dimenziju trgovine i uvelike utjecali na navike stanovništva. Takvi obrti su egzistirali u vremenu kada informacija o ponudi roba i usluga nije bila dostupna kao u vrijeme interneta i u vremenu kada je mobilnost kupaca bila daleko slabija i skromnija. U budućnosti trebali bi se očuvati oni koji su još ekonomski zdravi i to na način da im se pomogne u procesu prilagodbe, tj. oni koji uvide da je spas jedino moguć u specijalizaciji ili pronalasku novog vida nuđenja proizvoda i usluga prema klijentu. U ovom sektoru održivi razvoj i prosperitet vidim u mogućnosti ponude usluga i roba putem interneta, uvođenje noviteta u prezentiranju proizvoda i u mogućnosti vezivanja i prilagođavanja aktivnosti i ponude uz turizam i same navike turista koji bi posjećivali grad Samobor.

Baš kao trgovački i uslužni obrti traže preobrazbu, s već viđenom standardnom i dosadnom ponudom i to u smjeru da uhvate korak s turističkim usmjerenjem grada Samobora. U svemu tome treba uzeti u obzir tradiciju, specifičnost i mogućnosti. U svemu tome trebalo bi na temelju jasnih podataka koji su statistički izneseni, definirati afinitete i ciljeve, te ciljano nuditi usluge pazeći na trendove, zahtjeve i težnje samih turista koje treba uklopiti u već jasnu

i spomenutu notu očuvanja tradicije i prepoznatljivosti koje neosporno stoje na svakom uglu grada.

Kao i u ostalim djelatnostima trebalo bi pojačano raditi na definiranju cilja te djelatnosti na razini grada te uz dobar marketing i zaokruživanjem s ostalim djelatnostima i potencijalima stvoriti cjelinu s kojom bi se moglo što kvalitetnije izaći na tržište i iskoristiti potencijal turista i pozitivnog turističkog nasljeđa koje se ne stvara preko noći, a nepovratno se može izgubiti nebrigom. Taj sektor bi se trebao više osloniti na potencijale i mogućnosti turističke zajednice grada Samobora koja godinama egzistira u sklopu gradske uprave. S definiranjem novih ciljeva valjalo bi izraditi kvalitetan projekt u turističkoj zajednici koji bi pomogao toj djelatnosti da dođe do razine koja je primjerena turističkom potencijalu grada Samobora.

5.5. Nedostaci i problemi u daljnjem razvoju obrtništva

Kako bi lakše determinirao probleme i kočnice bržeg razvoja obrtništva upotrijebio sam metodu razgovora na terenu s ljudima koji direktno sudjeluju u tom sektoru. Razgovor sam proveo sa sedam osoba koje stanuju u Samoboru ili njegovoj okolini. Svako od njih postavio sam dva pitanja:

Kako ste zadovoljni situacijom u poslu?

Koji su glavni problemi koji ograničavaju bolje poslovanje?

Odgovori su bili sljedeći...

Osoba 1. *Voditelj obrta za prodaju na malo*

„Ide nekako, držimo glavu iznad vode. Problem su trgovački lanci s povoljnijim cijenama i nedostatak kvalitetne radne snage za rad na skladištu. U zadnje vrijeme dosta je partnera nestalo s tržišta ili rade direktno s proizvođačima“

Osoba 2. *Vlasnik obrta za prodaju na malo*

„Nikako, pred zatvaranjem sam. Pojavili se direktno iz proizvodnje i iskoristili mog djelatnika pa sada radi direktnu prodaju za njih“

Osoba 3. *Vlasnik obrta za prodaju na malo i ugradnju*

„Poslovanje ide jako dobro, kriza u građevini je prošla i dobro je zadnjih 2–3 godine. Mi smo direktni zastupnici i imamo tehničku podršku za klijente pa je teško odraditi sve s postojećim kadrom. Upravo dva nova radnika idu na edukaciju pa će biti lakše. Samo danas je teško pronaći dobre dečke koji žele raditi, koji su kvalitetni žele i velike osobne dohotke a davanja su velika“

Osoba 4. *Vlasnik tesarskog i krovopokrivačkog obrta*

„Dobro je, ima posla i previše, ne stignem ni odraditi sve koliko treba. Problem je jer nema ljudi, teško danas netko želi raditi na krovu, stariji mi nisu od koristi a mlađi bi samo radili na kompjutorima. Da li imate informaciju da se prošle godine nije nitko javio u školu za tesara... katastrofa, tko će raditi za četiri godine moj posao.....baš sam nedavno zaposlio tri radnika s Kosova pa krpam nekako“

Osoba 5. Vlasnici obrta za obradu metala

„Baš je gužva, nisam zadovoljan jer puno posla pobjegne, nemam s kime raditi, problem je nedostatak ljudi. Mogu eventualno zaposliti nekog mladoga a takvi nemaju znanja, u školi ih uče samo teoriji, dok ga naučim gubim vrijeme i trebam ga platiti tako da je lakše da sam odradim posao“

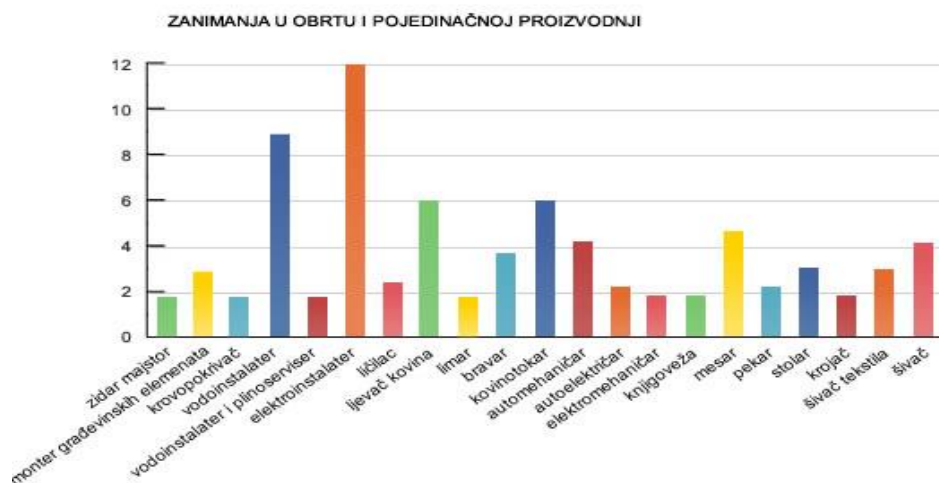
Osoba 6. Vlasnik ugostiteljskog obrta

„Ma ima posla bas je sad gužva, ovo okupljanje oldtimera u Samoboru je kaos. Radimo noć i dan ovaj tjedan. Znaš i sam da fali kuhara i konobara, jedan moj kuhar radi svako ljeto sezonu na moru a ovi mlađi nisu samostalni a i slabog su znanja, ove godine radim s njima, educiram ih... druge će bit valjda bolje“

Osoba 7. Vlasnik obrta za preradu drva i trgovine na malo

„Ne žalim se, ima više turista ove godine pa prodaja ide bolje. Problem je papirologija, tražim neke poticaje pa sam izgubio tjedan dana na skupljanje papira, a i trebao bi radnika koji je samostalan u radionici a to je teško... Jučer sam imao razgovor s kandidatom, čini se ok ali traži 8000,00 kuna, kako da to platim, kolika su davanja mislim da ostajem na dva zaposlena za sada“

Iz dobivenih odgovora vidljivo je da poteškoće uglavnom imaju trgovački obrti poradi novonastalog stanja na tržištu, gubi se stara hijerarhija u trgovini, tendencija je stvaranja direktnih kanala prodaje od proizvodnje do korisnika. Samo specijalizacija, snalažljivost i dodatna edukacija može donijeti višu razinu usluge koja može opstati na tržištu. Trenutno je veliki nedostatak radnika srednje i više stručne spreme ponajviše u majstorskim zanimanjima.

Slika 14. Prikaz zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji grada Samobora
Izvor: Grad Samobor, 2010, Strateški program razvoja

Nedostatak samih radnika mogao bi se pripisati dugogodišnjem omalovažavanju ovog tipa zanimanja ili je razlog loš demografski potencijal koji ne pogađa samo područje Samobora već i gotovo sve regije u Hrvatskoj. Dio ovog stanja može se pripisati i obrazovnom programu koje je izgleda nedostatan u obuci i pripremi polaznika za kasniji rad. Vidljivo je i kako dio problema dolazi poradi visokih poreza, raznih pristojbi za zaposlenike koji čine rad skupim a samim time opterećuju ovaj sektor i zaustavljaju brži razvoj. Kroz kvalitetne i učinkovite mjere hitno treba privući djecu da postanu polaznici škola u kojima mogu dobiti kvalitetno osposobljavanje i edukacija po višim standardima za konkretna zanimanja za kojima je potražnja. Sama rekonstrukcija porezne politike trebala bi olakšati poslovanje ili kroz učinkovite mjere subvencija treba potaknuti dodatni razvoj ovog sektora koji je od vitalne važnosti za ekonomiju i razvoj grada Samobora.

6. INDUSTRIJA

6.1. Povijest industrijskog razvoja u Samoboru

Zbog niza razloga i elemenata opisanih u dijelu koji govori o razvoju i urbanizaciji grada Samobora teško možemo govoriti o tradiciji, bogatstvu i razvijenosti industrijske proizvodnje u Samoboru i njegovoj okolini. Značajniji razvoj industrije počinje poslije Drugog svjetskog rata, tj. 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća. U to vrijeme dolazi do naglog industrijskog razvoja tako da 60-ih godina stopa industrijskog rasta premašuje postotak od 15%. Tijekom tih zlatnih godina industrije grada Samobora tri četvrtine dohotka općine čini industrijski sektor, te nakratko postaje glavna komponenta društveno-ekonomskog rasta. Po granama najviše se razvijala metalna, elektro, kemijska i drvna industrija. Po svojoj strukturi to je bila raznovrsna industrija u kojoj je prevladavala proizvodnja finalnih proizvoda namijenjenih osobnoj potrošnji. Sama industrija bila je relativno povoljno locirana i razmještena u okolnim mjestima poput Bregane, Kerestince i Kalinovice koja su imala dobru povezanost sa Samoborom, a posjedovala su adekvatnu radnu snagu. Upravo taj razmještaj proizvodnih kapaciteta izvan grada Samobora, prvenstveno onih industrija čiji procesi mogu biti opasni po okoliš, područje grada Samobora ostalo je ekološki čisto, neizgrađeno te predstavlja velik turistički potencijal (Grad Samobor, 1976). U tom razmještaju jedini proizvodni pogon Samoborka dolazi u sukob sa stambenim i turističko-rekreacijskim zonama grada. Sama industrija grada Samobora bila je bazirana na matičnim poduzećima, a kasnije se u vanjske prostore lociraju izdvojeni pogoni zagrebačkih poduzeća.

Od industrije tog vremena valja izdvojiti:

Industriju nemetala: Tvornica kristala KRISTAL koja je zapošljavala u pojedinim trenucima preko 800 radnika i nudila jedinstven proizvod konkurentan na tržištu izvan SFRJ.

Metalna industrija: TOP – Kerestinec

Kemijska industrija: Fotokemika, Chromos-tvornica grafičkih boja, Pliva - Kalinovica, Tehnoplant-Brezje

Industrija građevinskog materijala: Samoborka

Drvna industrija; Trudbenik – kasnije Šavrić-Bregana

Tekstilna industrija: Tvornica čarapa Sloboda

Prehrambena industrija: Vajda, 8. Maj

Cijela ta industrija i početni uzlet od sredine 20. stoljeća koristeći novonastale tendencije razvoja bivše države, koristeći političko odobravanje njenog razvoja, poziciju na

tržištu i potencijal svojih proizvoda došla je do relativno visokih mjerila u industrijskim odnosima tadašnje SFRJ.

Nakon perioda uzleta slijedio je period stagnacije koji je uvjetovan nizom razloga. Iz činjenice da je veliki dio poduzeća bio matični, a poduzeća i grad nisu imali dovoljna sredstva za nova ulaganja ili nije bilo osjećaja i političke volje za novim ulaganjima ili su pak ta ulaganja došla prekasno, doveli industriju u prosječnost i zaustavili industrijski rast i uzlet. Tijekom 80-ih i početkom 90-ih od stagnacije prelazilo se u propadanje i gašenje industrije. Sve se to dogodilo zbog nedovoljnog ulaganja i modernizacije, loše poslovne politike, koja je uglavnom donosila planove po političkoj liniji, a ne ekonomski utemeljenim činjenicama, lošeg upravljačkog kadra i promjena uvjeta na tržištu od politički uvjetovanih do realnih promjena koje su se dogodile te izmijenile ponašanje i odnose na tržištu.

Tijekom kriznog perioda u vrijeme Domovinskog rata, gubitkom tržišta i zbog niza nejasnih stečajnih postupaka, gotovo sva industrija je propala i spala na svega nekoliko pogona koji nakon transformacije i prilagodbe na slobodno tržišno poslovanje i dalje egzistiraju u bitno smanjenom opsegu. Gubitak radnih mjesta u tim pogonima doveo je upravo u periodu od 1997 do 2001. godine veliko povećanje broja obrta i trgovačkih društava u kojima je stanovništvo pronašlo perspektivu ili je pak primorano potražiti egzistenciju. Ovaj proces, od visokog broja zaposlenog stanovništva u sekundarnom sektoru u periodu 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća i nagli pad zadnjih 20 godina, vidljiv je u tablici 1. koja prikazuje zaposleno stanovništvo po sektorima.

Tablica 1. Prikaz udjela stanovništva po sektorima djelatnosti u periodu od 1966. god. do 2011. god.
Izvor: Godišnje izvješće grada Samobora iz 1976. god. i DZS

sektor djelatnosti	UDIO ZAPOSLENIH PO DJELATNOSTI			
	1966. god.	1973. god.	2001. god.	2011. god.
I.	19,10%	13,80%	3,70%	1,00%
II.	69,80%	65,10%	34,50%	30,40%
III.	11,10%	21,10%	59,90%	68,50%

Jasno je vidljivo smanjenje, gotovo nestanak primarnog sektora koji se naglo desio početkom ovog stoljeća, veliki udio u sekundarnom sektoru koji se smanjio uslijed opisanog stanja u kojoj se našla industrija u Samoboru. Također je vidljiv rast tercijarnog sektora.

6.2. Razvoj industrije u budućnosti

Za razvoj industrije grada Samobora možemo izdvojiti tri moguća koncepta:

Prvi bi bio autonomni razvoj postojeće industrije, drugi koncept bi se temeljio na doseljenu skladišnih i proizvodnih jedinica iz Zagreba, a najpovoljniji treći bi se temeljio na razvoju nove industrije uvjetovane novim kapitalom i dolaskom novih grana industrije. Kako bi se ostvario autonomni razvoj, postojeća poduzeća bi trebala investirati svoj kapital ili pronaći način da kroz kvalitetan i perspektivni plan pronađu sredstva kroz zaduživanja kreditima ili kroz fondove EU. Takav scenarij razvoja industrije je teško ostvariv prvenstveno zbog nedovoljne snage samih poduzeća da investiraju toliki novac ili pak da do kapitala dođu kroz kredite. Trenutna industrija teško može povećati svoju proizvodnju bez uvođenja novih tehnologija ili pak pronalaskom konkurentnosti kroz nove proizvode.

Druga mogućnost je ona realnija, a temeljila bi se na ostvarenju razvoja industrije kroz proces preseljenja pojedinih proizvodnih i skladišnih prostora iz Zagreba ili izgradnji novih pogona u novoformiranoj industrijskoj zoni. Pošto je Samobor postao prigradska zona Zagreba i uz dobre komunikacijske veze taj proces bi bio objektivno ostvariv. Osim kvalitete prometne komunikacije, sam proces bi stimulirala činjenica da je potez od Bregane preko Samobora do Podsuseda postao satelitska konurbacija s potencijalno brojnom radnom snagom koja je smještena u neposrednoj blizini te je vrlo mobilna zbog već spomenute činjenice postojanja kvalitetne cestovne mreže. Taj mogući plan bio je do nedavno najprihvatljiviji zbog pozitivne činjenice da bi donio relativno velik broj novih radnih mjesta za trenutno nezaposlene i poradi same činjenice da je stanje nezaposlenog stanovništva grada Samobora vrlo nepovoljno prema stupnju naobrazbe. U nezaposlenom radno sposobnom stanovništvu grada preko 56% čini ženska populacija bez ili s niskom stručnom spremom starije životne dobi s dugim periodom bez zaposlenja (referenca). Tu stvarnost prouzročila su zatvaranja industrijskih pogona koja su upotrebljavala velikim dijelom niže educiranu jeftinu radnu snagu u preradi tekstila, drva i papira. Takav scenarij bio bi pogodan jer zahtjeva baš takvu strukturu radne snage te bi bio pozitivan u pogledu ostvarenja dohotka grada koji nasušno treba sredstva za buduće investicije prvenstveno razvoja infrastrukture i održavanje postojeće. Taj brzo ostvariv scenarij bio bi pozitivan za sam Grad i funkcioniranje i za punjenje proračuna koji je u problemima još od trenutka kada je ostao bez velikog priljeva sredstava iz industrijske zone Sveta Nedelja koja je pripojena novoproglašenom gradu Sveta Nedelja. Uz kratkoročno pozitivno rješenje na taj način oživljavanja industrije dugoročno bi bio loš po kvalitetu prostora i za sam društveni razvoj grada Samobora jer bi se iz vrijednog prostora i prostora velikog potencijala iskoristio za djelatnosti koje mogu egzistirati u prostorima daleko nepovoljnijima od prostora Samobora i okolice, tj. za brz oporavak dobila bi se dugoročno mala cijena i samim time mala dobit po jedinici prostora koji se može iskoristiti po daleko

većoj cijeni. Taj scenarij iskoristio bi samo potencijal blizine Samobora i dobre povezanosti sa Zagrebom, tj. iskoristio bi samo mali dio vrijednosti i potencijala ovog područja.

Treći scenarij koristio bi već spomenutu dobru poziciju prema gradu Zagrebu, koristio bi atraktivnost područja grada Samobora i okolice za stanovanje zbog povoljnih ekoloških uvjeta, koristio bi dobru prometnu povezanost i blizinu prometnih komunikacija koji vode prema tržištima EU, koristio bi dobro uređenu infrastrukturu i tradiciju urbanog života po mjeri čovjeka. Upravo ove činjenice bile bi ključni faktor za razvoj tehnološki napredne i visoko dohodovne industrije i za izgradnju tehnološkog parka unutar industrijske zone. Kod takvog vida industrije od vitalnog je značenja privući radnu snagu koja je visokog obrazovanja, visokih primanja, pa prema tome i relativno velikim očekivanjima i potraživanjima u pronalasku kvalitetnog životnog prostora. Upravo te činjenice bile bi glavni argument za takav vid industrijskog razvoja grada Samobora i okolice koji bi koristio gotovo sve raspoložive potencijale koji se nude u tom prostoru.

Ovakvim industrijskim razvojem bila bi moguća selekcija u izgradnji nove industrijske zone i postojala bi daleko veća mogućnost da ti objekti budu uklopljeni u prostor kako ne bi nagrdili kompaktnost i turističko-rekreacionu vrijednost okolnog prostora koji je nužan u razvoju drugih vitalnih djelatnosti tj. u razvoju turizma.

Pri takvom razvojnom scenariju industrijskog razvoja trebalo bi privući aktivne investitore raznim olakšicama kako bi bili spremni ostvariti zadane kriterije u očuvanju vrijednosti prostora. Pošto bi u startu zajednica i grad pogodovali dolasku takvih investicija besplatnom infrastrukturom ili odricanjem dobiti u nekom periodu od zajamčenih i propisanih poreza sam scenarij kratkoročno je manjkav jer ne donosi potrebni priljev sredstva u proračun, no kako bi se ta manjkavost zbog financijskih ustupaka nadoknadila trebalo bi se racionalno odabrati najprimjerenija specijalizirana visoko dohodovna industrija koja bi ovaj model dugoročno pretvorila u kvalitetan isplativ i održiv razvoj.

Takav vid razvoja bio bi idealan za prostor grada Samobora i okolice jer nema povećanu potrošnju vode što smanjuje ulaganje u infrastrukturu, čist je bez otpada koji bi zagađivao okolicu i ne proizvodi buku. Samim razvojem zahtijevala bi se i izmjena u obrazovnoj strukturi stanovništva koja bi se kratkoročno riješena poticanjem doseljavanja takvog profila stanovništva ili bi dugoročno rješenje bilo ulaganje u školstvo i prilagodbu školstva novim zahtjevima industrije i poticanje školovanje domicilnog stanovništva kroz stipendije.

Kao što sam prije spomenuo zaštita vrijednosti prirodnog pejzaža bila bi primarna u idealnim uvjetima ekološki prihvatljivog odnosa prema prostoru i njegovoj organizaciji. Jedan od pozitivnih primjera i opis idealnog koncepta industrije za Samobor je tvrtka „Rimac“ koja

proizvodni pogon ima na području Sv. Nedelje, no domaća visoko educirana radna snaga velikim je dijelom iz Samobora, a strana radna snaga uglavnom je smještena i koristi blagodati Samobora. U razgovoru s gospodinom Danielom Quingerom koji je voditelj sektora novih tehnologija i razvoja baterija dobio sam informacije kako je zadnjih pola godine život u Munchenu zamijenio životom u Samoboru i da je jako sretan zbog toga. Ubrzo nakon dolaska uvidio je kako je život u Samoboru kvalitetniji od onog u Munchenu, ima sve na dohvat ruke, grad je super za život, nema gužve, nije prevelik, a posjeduje sve što treba... čistoća, zelenilo i priroda, sve je na višem nivou nego što je sam očekivao. Odnos s ljudima iz poslovnog okruženja je super, ljudi su pristupačni, nema problema s jezičnom barijerom jer svi dobro govore engleski ili njemački jezik, kolege radnici su fleksibilni i spremni uvijek za pronalazak novih rješenja, iako koliko zna u području strojarstva i mehanike nedostaje barem 20-tak ljudi koje nadomještaju ljudima iz Indije ili Pakistana.

U razgovoru s djelatnikom tvrtke „Rimac“ koji je iz Samobora i radi u sektoru izrade čeličnih konstrukcija i podvozja dobio sam informacije kako je zadovoljan radom u ovoj tvrtki, atmosfera je prijateljska i poticajna, stekao puno znanja i sposobnosti za koje u školama nije ni čuo, dobro surađuje sa stranim djelatnicima, a zadovoljan je i osobnim dohotkom. Prema njegovim informacijama traži se najmanje još 15 radnika u proizvodnji, neki su došli i iz udaljenih dijelova Hrvatske u potrazi za dobro plaćenim poslom, a uglavnom svi potvrđuju da u Samoboru imaju kvalitetnije uvjete za život nego su imali prije.

Na temelju ovih informacija i u ovom sektoru otkriva se problem demografskog potencijala i educiranog kadra koji bi popratio tehnološki naprednu industriju i potaknuo veći dolazak kompanija iz tog sektora u Samobor, iako urbani i prirodni preduvjeti nisu prepreka u ostvarenju tog plana.

7. POLJOPRIVREDA

7.1. Trenutno stanje

Od ukupno 10 672 hektara poljoprivrednih površina na području grada Samobora prevladavaju oranice sa 44%, slijede livade sa 36%, pašnjaci sa 13%, vinogradi sa 4% i voćnjaci sa 3% (Zagrebačka županija, 2001).

Prema sastavu i konfiguraciji tla, klimatskim obilježjima, proizvodnji i mogućnostima razvoja i perspektivi za budućnost može se podijeliti na tri područja: ravničarski, brežuljkasti i planinski dio. U ravničarskom dijelu, koji je smješten u dolini rijeke Save, postoji 2201 hektar oraničnih površina. Brežuljkasto područje pokriva 2932 hektra u prijelaznoj zoni između savske doline i Samoborskog gorja i Žumberka. Na tom prostoru egzistiraju uglavnom livade, vinogradi, voćnjaci i nešto obradivih oranica koje su mahom rascjepkane na male površine. Planinski dio zauzima prostor od 3347 hektara. Na tom prostoru uglavnom su livade i pašnjaci, nešto vinograda i voćnjaka te izrazito malih i teško obradivih oranica.

Grad Samobor s okolicom po poljoprivrednim resursima je jedan od bogatijih gradova Zagrebačke županije, no, kako je vidljivo iz tablice 1. prema popisu iz 2011. godine, svega 1% stanovništva participira u zaposlenju kroz primarni sektor. Iako prema podacima grad broji preko 4280 kućanstva koja se bave nekim vidom poljoprivredom ili čak 41,33%. Razlog tako niskom postotku evidentiranih zaposlenih u primarnom sektoru je područje u okolici grada Samobora, Samoborskog gorja i Žumberka gdje stanovništvo živi u seoskim naseljima gdje kućanstva preživljavaju tako da im je poljoprivreda dodatni prihod u preživljavanju. Takva obiteljska gospodarstva posjeduju 96% ukupnih poljoprivrednih površina. Preostalih 4% je u državnom vlasništvu koje se ne obrađuje jer je poduzeće koje je obrađivalo državno zemljište u stečaju s još neriješenim statusom tog zemljišta (Grad Samobor, 2011).

Kao što se i iz vlasničke strukture može predvidjeti, struktura posjeda je vrlo nepovoljna. Svega 8% gospodarstava koja proizvode viškove i prodaju na tržištu ima posjed veličine 6 do 8 hektara, a svega 3% veličinu posjeda 8 do 15 hektara. Više od 80% gospodarstava ne proizvodi viškove proizvoda za plasman na tržište, nego je proizvodnja usmjerena samo na zadovoljavanje potrebe samog gospodarstva i njegovih članova (Grad Samobor 2002).

Iako su neposredna blizina Zagreba i njegovog velikog tržišta trebali biti poticaj za razvoj i povećanje proizvodnje u poljoprivrednom sektoru, do toga nažalost nije došlo. Samoborska poljoprivreda odražava stanje ukupne hrvatske poljoprivrede i gospodarstva. Iako su spomenute prednosti trebale biti razlog uspjeha, stanje nije niti bolje niti lošije od hrvatske poljoprivredne stvarnosti.

Nekoliko poljoprivrednih trgovačkih društava koja se bave poljoprivrednom proizvodnjom i koja su orijentirana tržišno ne mogu uspješno zamijeniti poljoprivredna gospodarstva koja su puno više proizvodila 70-tih godina prošlog stoljeća i to mahom kao kooperanti velikih poljoprivrednih i prerađivačkih poduzeća. Posebno veliki problemi i poteškoće javljaju se u prodaji poljoprivrednih proizvoda, organizaciji proizvodnje i kreditiranju.

Na širem području grada Samobora imamo najzastupljenije stočarstvo, tj. proizvodnju na obiteljskim gospodarstvima koji uglavnom drže goveda i svinje. Ta gospodarstva uglavnom sama proizvode hranu pa možemo reći da je zastupljena i proizvodnja krmnog bilja. Uz sve probleme i nedaće toga sektora, možemo ustvrditi da zadnjih nekoliko godina ipak dolazi do specijalizacije pojedinih većih poljoprivrednih gospodarstava za određeni proizvod, pa je moguće reći da se proizvodnja u nekoliko svijetlih primjera intenzivirala. U tim okvirima pojavljuje se nekoliko gospodarstava koji su se specijalizirali za proizvodnju mlijeka, odojaka, jaja, pilića, junadi i svinja (Zagrebačka županija, 2009).

Iako je došlo do specijalizacije kod niza obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji su se specijalizirali samo za proizvodnju mlijeka, broj mliječnih krava znatno opada, a javljaju se i problemi niske proizvodnje mlijeka po grlu, tj. odabir loših pasmina goveda na većini manjih obiteljskih gospodarstava. Također treba navesti da se otkup vrši samo u nizinskom dijelu, što je velik nedostatak i poticaj prestanku proizvodnje u brdovitim predjelima. U okolici grada također imamo nekoliko većih staja za tov junadi koja su poluprazna, tek je nešto bolja situacija s proizvodnjom svinja, točnije odojaka, i pilića kod kojih je tradicionalno lakše prodati proizvod zbog navike stanovništva.

Postojeća struktura poljoprivredne proizvodnje nije usklađena s potrebama tržišta niti su raspoloživi prirodni resursi iskorišteni na adekvatan način što je veliki nedostatak. Tako je moguće nerijetko vidjeti zasijanu pšenicu na maloj parceli u Žumberku gdje je teško zbog klime očekivati kvalitetan urod, gdje je teško primijeniti agrotehničke mjere zbog teškog pristupa polju, a samim time troškovi po jedinici uroda se golemi, dok u ravničarskom djelu na velikoj površini tik uz glavnu prometnicu imamo pokušaj uzgoja bilja za čajeve, koji ne iziskuju nikakav dodatni rad, niti mjere, a bere se ručno.

Udio povrtlarstva i voćarstva u proizvodnji na području grada Samobora ili neke druge intenzivne proizvodnje je vrlo nizak, što ukazuje na lošu organiziranost i edukaciju i nedostatak suvremenih tehničkih i tehnoloških znanja ili novčanog kapitala što je preduvjet za početak takve proizvodnje, tj. intenzivne proizvodnje koja je moguća ili zahtjeva manje površine (struktura posjeda koja karakterizira područje Samobora) i koja je moguća u strukturi obiteljske organizacije same proizvodnje.

Za razvoj voćarstva i povrtlarstva također je jedan od ključnih nedostataka nepostojanje organiziranog i transparentnog tržišta, nepostojanje rashladnih prostora gdje bi se proizvodi zbrinuli do plasmana na tržište, nepostojanje ili skupoća opreme za obradu, sortiranje i pakiranje koju si manji proizvođači teško mogu priuštiti, a da bi takva investicija ekonomski mogla biti opravdana ili isplativa. Osim tih nedostataka treba reći da su i sami prinosi po hektaru na samoborskom području niži od hrvatskog prosjeka. Uzrok takvog stanja leži i u slaboj educiranosti proizvođača, vrlo sporom privikavanju na sustav poticaja te usprkos blizini Zagreba, otežanoj prodaji i naplati gotovo svih poljoprivrednih proizvoda koji su zbog spomenutih činjenica nekonkurentni cijenom prema robi koja je u ponudi na tržištu. Jedino u proizvodnji vina i grožđa dolazi do značajnih pomaka. Tako je osnovana Udruga vinara kroz koju se proizvođači educiraju, prikupljaju i razmjenjuju iskustva te je tako u kratkom periodu uveliko povećana kakvoća proizvoda, a dosta se ulaže i u promociju autohtonih vina (Turistička zajednica, Samobor)

7.2. Perspektiva razvoja u budućnosti

Iako je iz prethodno navedenih činjenica, koje ocrtavaju sadašnje stanje, lako zaključiti da je stanje u poljoprivrednoj proizvodnji na području grada Samobora i pripadajuće mu okolice izrazito loše, iz vidljivih potencijala, prema mojem mišljenju, cijela situacija i trenutno stanje moglo bi se lako i relativno brzo izmijeniti. Za oporavak poljoprivredne proizvodnje i izlaz iz trenutnog stanja nužni su određeni koraci. Neki od tih koraka lako se mogu provesti kroz gradske, županijske i državne institucije, dok bi druge trebali poduzeti pojedinci, tj. građani koji su voljni sudjelovati i participirati u poljoprivrednoj proizvodnji i distribuciji proizvoda prema otvorenom tržištu koje neosporno postoji u obliku neposredne blizine grada Zagreba i okolice s visokom koncentracijom stanovništva.

Institucije i stručne službe za poljoprivredu još uvijek su na nezadovoljavajućoj tehničkoj, stručnoj i organizacijskoj razini. Postojeća poljoprivredno-savjetodavna služba ne zadovoljava što je lako dokazivo iz činjenice stanja na terenu gdje je loša razina primjene agrotehničkih mjera, loša uporaba postojećih resursa, needuciranost i neupoznatost proizvođača s novim i modernijim oblicima proizvodnje te izostanak dohodovne proizvodnje u kojoj je primjena tehničkih i tehnoloških znanja ključ uspjeha.

Uz postojanje zainteresiranih proizvođača lako bi se mogla ostvariti i suradnja s Agronomskim fakultetom te se kroz određene projekte mogu naučiti i dobiti nova znanja koja bi unaprijedila taj vid proizvodnje. U velikom broju slučajeva u kojima se može ostvariti interes kod obje strane, nedostaje posrednik koji bi omogućio ili pospješio takav oblik suradnje.

Selekcijske službe, poglavito u stočarstvu, također imaju problem nadzora, tako da se prema informacijama (Grad Samobor 2010) u periodu 10 godina imalo pod stručnim nadzorom samo 30% grla goveda, što govori o uzroku loših proizvodnih rezultata u proizvodnji mlijeka.

Također je vidljivo da na samoborskom području postoji nedostatak usmjeravanja i nedostatak sredstava za osnivanje poljoprivrednih udruga i zadruga koje bi zasigurno ojačale položaj proizvođača i kvalitetu proizvodnje. Sama tradicionalna proizvodnja i situacija s obiteljskim gospodarstvima i tradicionalnom proizvodnjom uvelike bi se mogla iskoristiti u obliku agro-turizma u kojem zasad nema pomaka ni iskoraka, a sve je traženiji oblik turističke ponude na tržištu. Pojavljuju se poneki primjeri koji su kao obiteljska poljoprivredna gospodarstva pomirili svoju proizvodnju i turizam. Osigurali su smještajne kapacitete, ponudili tradicionalnu kuhinju, te kroz turizam plasiraju svoje proizvode direktno kupcu te tako ostvaruju dodatnu vrijednost primarnog proizvoda na gospodarstvu.

Kao što je već spomenuto, prisutnost velikog tržišta grada Zagreba mogao bi i trebao biti kotač zamašnjak u dijelu povrtlarstva. U toj grani proizvodnje moguć je najveći napredak, ali uz potrebna ulaganja i korištenje vodenog bogatstva kojim kraj obiluje tj. ulaganje u izgradnju sustava za navodnjavanje.

Kod samih posjeda, karakterističan je problem veličine odnosno malih posjeda i obradivih površina za rentabilnu proizvodnju. U tom segmentu, rješavanjem imovinsko-pravnih odnosa i regulacijom kroz Zakon o poljoprivrednom zemljištu (referenca), dalo bi se okupiti nekoliko potentnih površina veličine 30 do 100 hektara, gdje bi imalo smisla dijeliti poticaje i uvoditi najmodernije agrotehničke mjere.

Sama poljoprivredna zajednica trebala bi raditi na prezentaciji proizvoda i marketinškim aktivnostima. Određeni proizvodi mogli bi se zaštititi kao autohtoni, a time bi se olakšala prodaja i sama kontrola kvalitete proizvoda. Sama činjenica da je 90% površine ekološki biser, gotovo netaknute prirode, nije uopće dosad uzeta u obzir, a na stolu zapadnog tržišta takav proizvod odmah nosi dodatnu vrijednost koja bi potakla ulaganja, a samim time opravdala bi samo ulaganje kroz povećanu cijenu po jedinici proizvoda. Kod autohtonih proizvoda već postoje određeni primjeri poput vina Portugizec, Samoborske salame koji su s jasnim ciljem, podrškom lokalne zajednice i uloženim sredstvima isplivali na tržištu kao prepoznatljiv i kvalitetni (Turistički ured-Samobor).

Upravo na tim primjerima i naravno novim projektima mogao bi se revitalizirati prostor Samobora u obliku poljoprivredne proizvodnje, a poglavito prostor Žumberka koji ima klimatske i ekološke posebnosti. One nude mogućnost za mnoge projekte koje karakterizira autohtonost, ekologija, i kvaliteta. Mlijeko, sir, janjetina, krumpir i med sa žumberačkog prostora ima posebnu kvalitetu koja bi kroz projekte razvoja u tim dijelovima

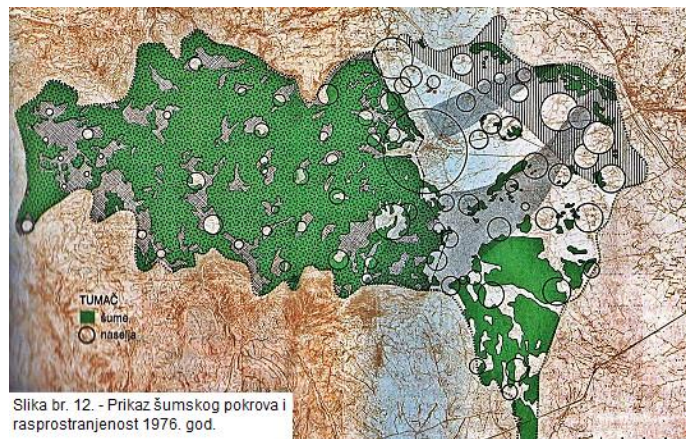
proizvodnje bila prepoznata i prihvaćena kao izvor prihoda i egzistencije te bila poticaj obnove kako proizvodnje tako i ponovnog naseljavanja tog prostora.

Budućnost razvoja poljoprivredne proizvodnje na području grada Samobora možda nema čvrste temelje u postojećoj proizvodnji i zatečenom stanju, no ona ima perspektivu koja se temelji na ekologiji i posebnosti tog prostora. Za svijetlu budućnost, osim prepoznavanja postojećih problema, trebalo bi i okupiti zainteresirane strane da izrade jasan plan i viziju u budućnosti te da se kroz korištenje postojećih službi potakne osnivanje građanskih udruga i zajednica koje bi ojačale pojedinačne interese i olakšalo samu provedbu planova. Kao i u razvoju svake moderne zajednice, trebalo bi se pronalaziti rješenje koje bi zadovoljilo privatne interese samih proizvođača i samim time da se ne nanosi šteta zajednici u cjelini, već da se prostor učini vrjednijim, a i život zajednice lakšim.

Sam razvoj i prepoznavanje mogućnosti za napredak realno je najlakše ostvariv kroz Obiteljska poljoprivredna gospodarstva koji se i najviše trude i ulažu u postizanju prepoznatljivih i konkurentnih proizvoda. Ovaj vid proizvodnje nekako najveću podršku ima kroz turističku zajednicu koja se trudi preuzeti na sebe posao promotora i indirektnog ponuđača ovih proizvoda, te se kao takve pokušava uvesti i u turističku ponudu.

7.3. Šumsko bogatstvo

Gotovo 30% površine grada Samobora prekriveno je šumom (Slika 14.), ponajviše u gorskom dijelu gdje govorimo o gospodarskom potencijalu, nizinski dio gotovo da i nema šume iz razloga što je taj dio naseljeniji (velika gustoća stanovništva i izgrađenosti) i iz razloga što je najveći dio površina pretvoren u obradive oranice. U nizinskom dijelu prevladava šuma mekih listača (vrba, topola, joha), i to samo u predjelu uz Savu i još nemeliolirane vodotoke. Te šume i šumarci nemaju ekonomsku vrijednost kroz eksploataciju drvene mase, no zato je bitna uloga u kreiranju krajobraza, tj. podizanju kvalitete i izgled prostora za stanovanje.

Slika br. 12. - Prikaz šumskog pokrova i rasprostranjenost 1976. god.

Izvor: Općina Samobor, 1976. Samobor 2000-prostorni plan

Šume brdskog dijela možemo smatrati ekonomskim potencijalom jer postoji dosta velika drvena masa od koje se može dobiti vrlo kvalitetna oblovina, građa i ogrjevno drvo. Da bi se to i ostvarilo nužno je mijenjati određene stvari. Polovica šumskog prostora je u privatnom vlasništvu, parcele su male, a gospodarenje i eksploatacija tim dijelom nije selektivna niti je pod stručnim nadzorom. Dio kojim upravlja Javno poduzeće „Hrvatske Šume“ gospodari se uz stručni nadzor i uz redovite ophodnje i prorjeđivanja i probirnu sječu, tako da taj prostor ima tri puta veći prirast drvene mase od onog koji je u privatnom vlasništvu.

Gospodarenje šumskim potencijalom ne treba gledati samo kroz prizmu proizvodnje i preradu drvene mase, već treba taj prostor sagledavati i kroz ekologiju, tj. prizmu zaštitnog, ekološkog i turističkog potencijala. Velik dio šumskog prostora nalazi se unutar Parka prirode „Žumberak–Samoborsko gorje“ i u Park šumi „Tepec-Palačnik-Stražnik“. Iako to područje sadrži veliki potencijal za eksploataciju drvene mase, taj dio bi trebalo sačuvati i obavljati samo nužne sječe, kako bi se sačuvala biljna raznolikost i krajobraz koji se može gospodarski upotrijebiti kroz turizam i ekologiju.

8. TURIZAM

8.1. Povijesna osnova i trenutno stanje

Povoljni prirodni uvjeti koji su prisutni na prostoru grada Samobora i njegove okolice doveli su do situacije da se pojedini vidovi turizma u manjem ili većem obujmu javljaju već duži niz godina, tj. možemo govoriti o stoljetnoj tradiciji.

Tako je gradić Samobor smješten na rubu Samoborske gore uz dolinu rijeke Save jedno od najstarijih izletišta u Hrvatskoj, a postoje pisani tragovi o organiziranom turizmu već 1822. godine. Prošao je dugi period kako je stanovništvo tog područja uočilo ne samo mogućnosti, već i koristi koje donosi turizam, te je davno osnovana komisija za turizam i poljepšavanje Samobora, koja je vodila o planiranju i planskom razvoju te djelatnosti u gradu Samoboru. Uz izletnički turizam, od samih početaka vodila se briga o razvoju uslužnih djelatnosti koje su pratile potrebe gostiju. Tako dolazi do razvoja ugostiteljstva, otvara se jedan od prvih hotela, pa sve do razvoja lječilišnog turizma, koji je vezan uz Hidropatički zavod na Vugriščaku, lječilišni turizam uz termalni izvor Šmidhen. Osim povoljnog smještaja uvelike je razvoju pridonijela i prometna povezanost sa Zagrebom, naročito uspostavom željezničke linije preko Podsuseda koja je poznatija pod nazivom Samoborček.

Kao što je spomenuto, razvoj i procvat uvelike treba zahvaliti osjećaju vodećih ljudi da problematiku turizma treba temeljitije i cjelovitije obraditi i dovesti ga planski do željenih razmjera.

Tako se 1957. godine pristupilo izradi plana i programa kako riješiti turističku problematiku i unaprijediti turističku ponudu uvođenjem novih vidova i oblika turizma. Taj plan nažalost nije sagledala niti provela politika koja je u od 1960. do 1974. godine sva sredstva i pažnju polagala razvoju industrije, a turizam je ostavila da se samostalno razvija oslanjajući se samo na korištenje prirodnih pogodnosti bez dodatnih ulaganja i planskih projekata. Iako tijekom tih godina u izvještajima govorimo o porastu noćenja i posjetitelja u Samoboru, pravi turizam koji je postojao do tada bio je u padu. Turizam se u tom periodu pratio kroz element noćenja, pa se tako s ponosom isticalo kako je 1970. godine ostvareno 741 000 noćenja, a stvarnost je da to nije rezultat turizma ili njegove razvijenosti, već je to prvenstveno ostvareno u Motelu Bregana gdje su ljudi prespavali na proputovanju prema Zapadu. Izvanpansionska potrošnja tih gostiju bila je ravna nuli, a dužina boravišta po gostu bila je 1,09 dana (Općina Samobor, 1976.). Tek se krajem 70-ih pristupilo sagledavanju i razvoju drugih vidova turizma.

Tijekom vremena turistička ponuda nažalost slabi, prvenstveno zatvaranjem kupališta i hotela Šmidhen, tako da trenutna turistička ponuda nije zadovoljavajuća. Izletnici i namjernici

dolaze po inerciji, na temelju stare slave i priča „kak je to nekad bilo“, a pozitivni pomaci u ponudi su spontani neorganizirani i nepovezani. Samo praćenje turizma i turističke djelatnosti bilo je slabo, podaci se nisu prikupljaju niti kritički sagledavali, tako da je ovu djelatnost u Samoboru teško opisati brojkama, a koncept ili plan razvoja nije dugoročno izrađen. Upravo ta komponenta danas nedostaje, jer prirodne ljepote su i dalje prisutne, no promišljanje koje je postojalo početkom 1900-ih koje je dovelo do procvata, nažalost je izostalo.

Grad Samobor i njegova okolica bili su nekada sinonim za turizam i turističku ponudu u regiji. Ona ima svoju dugu tradiciju, a uvelike je povezana s prirodnim ljepotama krajolika koje pruža okolica Samobora. Prvi oblici turizma pojavili su se u obliku ladanjskog boravka stanovništva okolice, tj. Zagrepčana koji Samobor i okolice posjećuju prvenstveno zbog prirodnih ljepota. Tako postoje pisani tragovi iz 1822. godine o organiziranim izletima u prirodu i okolno gorje (Sudnik,2005.).

Paralelno s ladanjskim turizmom, Samobor se razvijao kao istaknuti centar obrtničke proizvodnje, što privlači poslovne posjetitelje i to tim više jer se Samobor nalazi na povoljnom prometno-geografskom položaju, a imao je poštu od 1810. godine i diližansu, kojom je bio povezan s okolnim velikim gradovima. Godine 1886. osnovano je „Društvo za poljepšanje Samobora“ koje ukazuje na potrebu planskog ulaganja i razvoja turizma. Tako se u tom periodu uvelike radi na gradnji infrastrukture, šetnica koje su popločene, gradi se rasvjeta uz šetnice te se propisuje ponašanje stanovništva u svrhu očuvanja i postizanja čistoće i širenja svijesti o turističkoj kulturi.

Uz sve te elemente, turizam se u pravom smislu počinje razvijati gradnjom mosta Podsused 1880. godine i brze ceste te gradnjom i uspostavom željezničke linije Samobor–Zagreb 1901. godine tzv. Samoborčeka. Tijekom tog vremena počinju se graditi smještajni kapaciteti i planinarski domovi.

Kako je prostor Samobora priroda podarila brojnim rasjedima jednom od njih davno je uočena hidrotermalna aktivnost. Tu aktivnost istraživali su francuski znanstvenici za vrijeme Napoleona, te su izradili plan o mogućnostima korištenja izvora. Na temelju tih planova i novih geoloških radova, 1905. godine otvara se Hidropatsko lječilište. Time počinje sustavno ulaganje u lječilišni i boravišni turizam koje dovodi do procvata turizma u sljedećih 20 godina. U tom vremenu gotovo svaka kuća iznajmljivala je sobe, pansion Lavica bio je dupkom pun, a općina je plaćala vojnu glazbu i salonske svirače kako bi ponuda bila što potpunija.

Samobor je tada imao preko 50 gostionica, desetak restorana, slastičarnicu, kavanu, fижakere za vožnju gradom i okolicom. Nažalost, ratna stvarnost i nova politička situacija dovode do toga da se krajem 1919. godine cijela priča urušava te se nastavlja s turizmom bez

ulaganja, tj. nuđenjem prirodnih ljepota, odnosno privatnim odlascima u prirodu, planinarenjem i boravkom u planinarskim domovima.

U vremenu od 1947. godine ponovno se postavlja pitanje razvoja turizma na temelju novog vala motorizacije stanovništva, viška slobodnog vremena i rasta standarda i kupovne moći. Tako se tijekom tog perioda pojavljuju brojni vikend-gosti iz Zagreba koji dolaze osobnim automobilima ili željeznicom. 1957. godine počinje izrada plana revitalizacije turizma i ponude i razvoj novih vidova turizma. Taj plan je sagledavao više aspekata, od prirodnih ljepota, infrastrukture, kulture stanovništva, urbanizacije, sustavnog praćenja ekonomske koristi ove djelatnosti kroz sve oblike i vidove turističke ponude.

Taj plan, koji je bio napravljen na znanstvenoj osnovi, nije previše utjecao na razvoj iz razloga što nije bilo političke snage ili volje da se provede. Od 60-ih do kraja 80-ih godina 20. stoljeća i dalje nažalost prevladava izletnički turizam u okolna gorja, a javlja se i tranzitni turizam kao posljedica prometnog položaja uz glavnu prometnicu. U tom periodu djelomično se uložilo u gradnju kupališnih kapaciteta Šmidhen, koji su bila osnova i okosnica za prikazivanje svijetlih brojki samoborskog turizma sagledavanog na relativno jednostavan način, tj. prema broju noćenja, bez uvida u ekonomsku računicu koja bi bila daleko bolja da su se sustavno razvijali drugi vidovi turizma i da se planski prišlo razvoju ostale turističke ponude.

Trenutna turistička ponuda i situacija nije pohvalna. Zadnjih 20 godina nije se ništa ulagalo u turizam dok su neki postojeći objekti zatvoreni (bazeni i hotel Šmidhen). Sav razvoj turističke ponude je neplanski, tj. sva ponuda se oslanja na tradiciju i spontane dolaske pojedinaca. Glavni oslonac u ponudi su prirodne ljepote okolice, Samoborski fašnik koji osim tradicije ne nosi bitnu ekonomsku dobit, samoborske kremšnite, bermet, glazbene jeseni koje se bez važnog medijskog praćenja odvijaju u prekrasnim ambijentima okolnih sakralnih građevina.

Djelomično se radi da promociji rekreacijskog turizma u vidu biciklističkih staza koje su loše markirane i nisu uklopljene u kompletnu turističku ponudu. Također se krenulo u promociju vinskih cesta, no infrastruktura objekata i odabir rute nisu na visokoj razini. Postoji iskorak u pogledu smještajnih kapaciteta, tako da je u ponudi nekoliko manjih hotela koji su kapacitetima daleko za danima kada je cvjetao turizam u Samoboru. Za uvid u stvarno stanje turizma i aktivan razvoj potrebno je sustavno i znanstveno provoditi sakupljanje podataka kako bi se stvorila slika o potrebama, zahtjevima i navikama turista i posjetitelja što je nažalost tek u povojima. Današnja situacija u turizmu ja oslikavanje gospodarske letargije i nemoći društva da planski osmisli razvoj djelatnosti kao sustava, te kako prirodne i objektivne mogućnosti ne daju same od sebe odgovarajuće ekonomske rezultate. Svi pomaci i razvoj

eko-turizma i seoskog turizma su na pojedinačnim pokušajima pojedinaca koji bi trebali puno veću podršku.

8.2. Razvoj turizma u budućnosti

Iz prethodnog teksta o turizmu vidljivo je da za razvoj turizma kao ozbiljne djelatnosti u modernom vremenu treba ispuniti nekoliko preduvjeta:

Prvi preduvjet je određena posebnost prostora, koja se sagledava kroz prirodne ljepote, ekološku očuvanost prostora i raznolikost koju taj prostor pruža.

Drugi preduvjet je smještaj koji je izrazito povoljan, tj. postoji prirodna posebnost nadohvat ruke velikom broju stanovništva i blizina velikog grada.

Treći preduvjet je prometna infrastruktura, taj element je realiziran kroz kvalitetnu mrežu prometnica sa Zagrebom te je u blizini glavnog međunarodnog prometnog pravca.

To su elementi koji su nužni i preduvjet su razvoja turizma. Ti elementi su postojali početkom 1900-ih kada je Samobor izrastao u sinonim turizma u regiji. 1900-ih na ove elemente nadovezali su se i drugi, ne manje bitni elementi:

Gradnja smještajnih kapaciteta i ulaganje u novu ponudu (tada su to bile toplice), u budućnosti bi mogao biti prihvatljiv takav ili slični sadržaj za kojeg postoje realni temelji u obliku kvalitetnog termalnog izvora.

Podizanje turističke svijesti stanovništva, 1900. godine je to bio propis o ponašanju prema posjetiteljima, u budućnosti, s obzirom na civilizacijski napredak, to nije nužno, no definitivno pristup i promišljanje domaćeg stanovništva o turizmu trebao bi biti pozitivniji, tj. trebali bi se u svojim aktivnostima i ponudi prilagoditi željama turista.

Planski razvoj novih vidova turizma, 1900-ih to je bila vožnja kočijom kroz okolicu, u budućnosti bi to bio razvoj rekreativnog turizma, seoskog turizma, eko turizma za koje postoje svi objektivni elementi, samo treba planski sagledati kako, gdje i u kojem obujmu.

Uklopiti proizvodne mogućnosti Samobora u ponudu, 1900-ih to je bila pansionska ponuda, u budućnosti bi to bilo planski uklopiti poljoprivredu i obrt u autohtonu i eko ponudu tradicionalnih prehrambenih i drugih proizvoda (proizvodnja mesa, voća, povrća, suvenira i raznih potrepština za aktivni odmor).

Prilagoditi život grada turizmu i usmjeriti dio sredstva, 1900-ih je to bila besplatna glazba na trgu i po salonima, u budućnosti bi to bila postojeće ili nove manifestacije koje bi bile integrirane i usmjerene kako bi jedna nadopunjavala drugu te bi se sam marketing mogao

kvalitetnije usmjeriti na privlačenje novih posjetitelja koji ne dolaze po inerciji već bi dolazili privučeni sadržajima, događajima i turističkom ponudom grada Samobora.

Kroz elemente koji su dokazano bili uspješni i dostatni za rast turizma prije 100 i više godina možemo sagledati budućnost, a djelovanje unutar pojedinih elemenata možemo mijenjati i uskladiti s potrebama koje možemo doznati kroz sustavno i plansko praćenje turističkih kretanja i zbivanja te potreba i želja posjetitelja.

Koristeći tradiciju, turistička ponuda mogla bi egzistirati punim plućima tijekom cijele godine. Daljnji razvoj i sredstva trebalo bi usmjeriti u:

IZLETNIČKI I VIKEND TURIZAM

Taj oblik turizma je glavni, ako ne i jedini oblik. Za razvoj tog oblika potrebna su najmanja sredstva jer se oslanja na prirodnu posebnost i ljepotu kraja. Taj oblik trebao bi i dalje biti osnova, no trebalo bi reći da ni taj oblik danas nema kvalitetu i masovnost koja bi mogla biti. Da bi se dobili bolji ekonomski rezultati neophodno bi bilo uložiti u uređenje i otkrivanje atraktivnih lokaliteta koji postoje na ovom području (slapovi, rijeke, povijesni tragovi, vidikovci). Uz njih nužno je osigurati bolji pristup i parking te uz njih osigurati kvalitetnije sadržaje od ugostiteljskih, smještajnih (planinarski domovi) te ponuda zabavnih i razonodnih sadržaja (prilagoditi dulje radno vrijeme).

U ovaj vid trebalo bi više uključiti rad Parka prirode kroz osiguranje čistoće, edukacije i nadziranja.

SPORTSKO-REKREACIONI TURIZAM

Taj vid turizma je sve traženiji, no i za daljnji i ozbiljniji razvoj nužno je postojanje ili izgradnja sadržaja i terena. U tom vidu postoji veliki potencijal jer današnji način života dovodi do potrebe za aktivnim odmorom koji može uključivati trčanje u prirodi, vožnju biciklom, planinarenje i drugo ovisno o terenu i prirodnoj osnovi.

Planinarenje je tradicijski osnova turističke ponude Samobora, no i u tom dijelu trebalo bi puno mijenjati, od održavanja i markiranja planinarskih staza, obnove i povećanja kapaciteta planinarskih domova, organiziranih natjecanja u čiju bi organizaciju bili uključeni lokalni planinari i planinarska društva, do obilježavanja raznih obljetnica i edukacijskih izleta u okolicu.

Biciklizam kao rekreativni sport je u velikom usponu zadnjih 10 godina, postaje sve masovnija pojava, a želje vozača za divljim i makadamskim rutama sve je veća. U tom segmentu trebalo bi koristiti Samoborsko gorje i Žumberak kao poligon jer svojom prirodom,

postojećim putovima i težinom savršeno odgovaraju. Uz postojanje prirodnih potencijala trebalo bi vidjeti kako taj vid turizma uskladiti s ostalom ponudom kako gosti ne bi došli biciklom i kroz dva sata opet napustili Samobor, već tražiti mogućnost zadržati te goste kroz nekoliko dana i navesti ih da u gradu Samoboru probaju, posjete i osjete nešto više od puke vožnje šumom, te naravno da se potakne takve goste na potrošnju kako bi ovaj vid imao i ekonomsku isplativost za grad i njegove stanovnike.

MANIFESTACIJSKI TURIZAM

Po svojim manifestacijama i tradiciji organiziranja manifestacija Samobor je nadaleko poznat. U Samoboru egzistira velik broj manifestacija koje imaju dugu tradiciju, od karnevala, obrtničkog sajma, sajma vina, kruha, salame, raznih glazbenih manifestacija, od tamburaške do klasične te sportskih manifestacija. Sve one upotpunjuju turističku ponudu, no ekonomski doprinos je zanemariv jer nisu sustavno povezane u cjelinu tako da će privući različite ljude na duže od jednog popodneva u grad Samobor. Ovaj vid traži puno kompleksniji pristup organiziranju, veća materijalna ulaganja u pripremu i puno veću i širu ponudu smještajnih kapaciteta.

8.3. Nedostaci za razvoj turizma

Glavni preduvjet osim prirodnih ljepota Samobora i okolice za razvoj turizma jesu smještajni kapaciteti i poticajna i ciljano osmišljena ponuda koja bi privukla goste kako bi se ti kapaciteti koristili na prihvatljivijoj razini, te kao takvi da budu ekonomski isplativi.

Tablica 2. Prikaz kapaciteta turističkog smještaja u Samoboru od 1973. do 2019. godine
Izvor: Turistička zajednica grada Samobora

vrsta smještaja	1973. god.		2016. god.		2017. god.		2018. god.		2019. god.	
	broj jedinica	broj kreveta	broj jedinica	broj kreveta	broj jedinica	broj kreveta	broj jedinica	broj kreveta	broj jedinica	broj kreveta
Hoteli	5	282	3	100	3	100	3	100	3	100
Hosteli			1	82	1	82	1	82	1	82
Privatni smještaj *1	6	36	42	200	42	256	56	318	61	337
Ukupno:	5	318	46	382	46	438	60	500	65	519

*1 sobe, apartmani, kampovi, planinarski domovi, seoska domaćinstva

U tablici 2. vidimo smještajne kapacitete, njihov broj i vrstu. Iz ovog je vidljivo kako su smještajni kapaciteti 2016. godine neznatno veći nego što su to bili 1973. godine. Također je vidljiv trend porasta raspoloživih kapaciteta te trend velikog povećanja u ne hotelskom smještaju. Iako iskoristivost kapaciteta nije potpuna kroz godinu ona nije dostatna. U periodu održavanja tradicionalnih manifestacija redovan je problem gdje smjestiti goste, a da se pristupi organiziranju veće i značajnije manifestacije koja bi mogla okupiti velik broj gostiju ovo predstavlja veliki problem i limitirajući faktor u provedbi.

Kako su kapaciteti realno manji od potencijala koje bi Samobor mogao imati razlog možemo vidjeti u tablici 3. Iz nje je vidljivo kako daleko manji broj gostiju dolazi organizirano uz neko organizirano dovođenje, već se sve svodi uglavnom na pojedinačni dolazak gostiju koji ostaju kratko vidljivo u tablici 4.

Tablica 3. Prikaz strukture gostiju i način posjete u periodu 01.01.2016. do 31.08.2019. godine
Izvor: Turistička zajednica grada Samobora

Organizacija dolaska	Dolasci domaći	Dolasci strani	Dolasci ukupno	Noćenja domaći	Noćenja strani
Individualno	18.241	30.106	48.347	49.661	69.251
Agencijski	444	5.520	5.964	728	7.036
Ukupno:	18.685	35.626	54.311	50.389	76.287

Tablica 4. Prikaz strukture, broja noćenja i trajanje boravka u periodu 01.01.2016. do 31.08.2019. godine
Izvor: Turistička zajednica grada Samobora

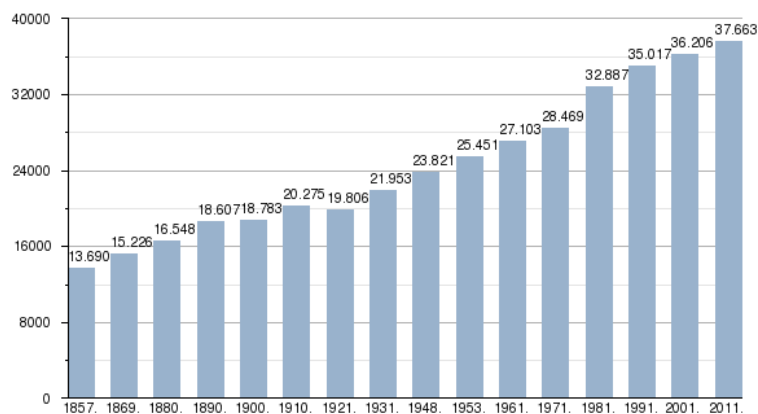
Vrsta turista	Dolasci	Noćenja	Broj turista	Prosječno trajanje boravka (u danima)
Domaći	18.685	50.389	18.702	2,70
Strani	35.626	76.287	35.626	2,14
Ukupno:	54.311	126.676	54.328	2,33

Jedini pozitivni pomak je u podatku kako je sve više stranih posjetitelja i to u ljetnim mjesecima, a pad u već tradicionalnom vremenu održavanja karnevala ili sličnih manifestacija. Za povećanje kapaciteta i podizanje kvalitete smještaja nužna su velika ulaganja. Da bi se ta ulaganja opravdala grad Samobor bi trebao imati moć da te kapacitete iskoristi i napuni, no za takvu situaciju trebala bi biti planska i strateška provedba poboljšanja ponude koja bi privukla određeni tip gostiju a porast kapaciteta i kategorija trebala bi biti usklađena s tom ponudom, bilo da se radi o sportskim, kulturnim, edukativnim ili nekim drugim manifestacijama. Na žalost ova situacija je izostala u dugom periodu od procvata Samobora kao turističkog grada do danas kada govorimo o gradu bogate turističke povijesti, s velikim potencijalom i potihom nekom željom ili pokušajem da se situacija pokrene u pozitivnom smjeru.

Također valja ne smetnuti s uma kako su, osim fizičkih kapaciteta, nosioci i bitni faktor ljudi koji rade u turističkom sektoru. Sam rast kapaciteta i ponude bez kvalitetnog kadra od konobara, kuhara i drugih uslužnih zanimanja koji su blisko vezani uz gosta nije moguća. Tako je jedan od limitirajućih faktora i nedostatak visokokvalitetne radne snage u ovom sektoru koja je nužna za značajniji kvalitativni i kvantitativni iskorak ovog sektora.

9. DEMOGRAFSKI POTENCIJAL GRADA SAMOBORA

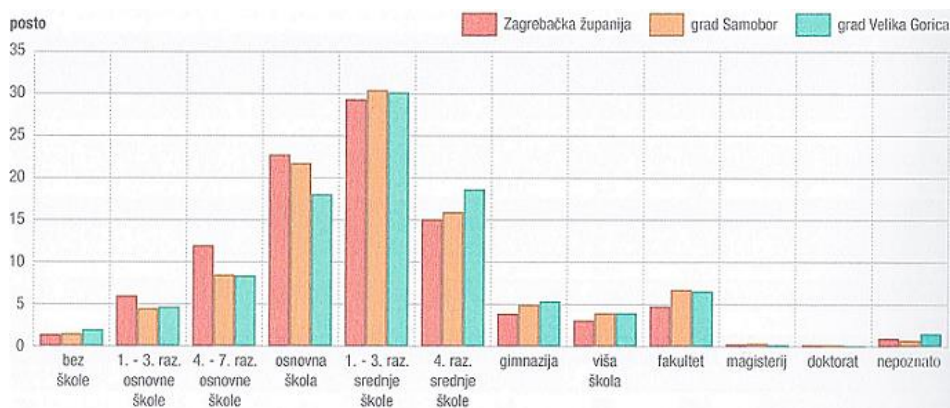
Kroz pregled potencijala razvoja i preduvjeta za ostvarenje rasta često se spominje demografski potencijal koji je rezultat broja stanovništva, naobrazbe stanovništva, postotka mladog stanovništva u ukupnom broju i drugih parametara. Kako vidimo (Slika 16.) kretanje broja stanovnika 1857.–2011., vidimo kako Samobor ima kontinuiran rast stanovništva, osim u periodu između 1910. i 1921. godine zbog velike ekonomske krize i vala iseljavanja. Demografska slika današnjice nije povoljna.

Slika 16 - Kretanje broja stanovnika 1857.-2011

Izvor - Državni zavod za statistiku

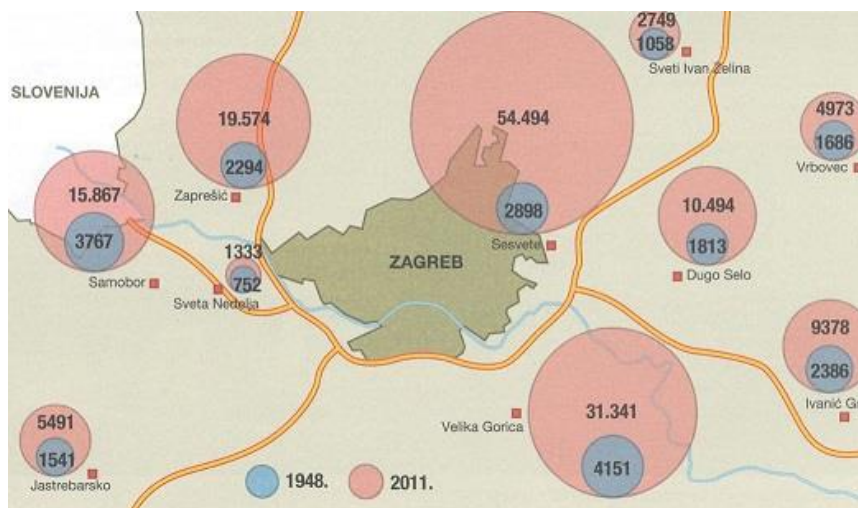
Prema popisu stanovništva 2011. godine udio starog stanovništva (starijeg od 65 godina) bio je veći naspram mladog stanovništva (0–14 godina) što je znak kako je populacija u Samoboru stara s tendencijom produblјivanja ovog problema. Iz slike 17 vidimo kako u strukturi školske spreme stanovništva grad Samobor ima viši udio stanovnika sa završenom višom ili visokom naobrazbom u odnosu na Zagrebačku županiju i okolne gradove, no nedostatak mladog stanovništva i ukupan broj stanovništva smanjuje demografski potencijal i prednost koju je imao u odnosu na ostale gradove u okolici u prošlosti.

Slika 17. Struktura stanovništva starijeg od 15 godina prema školskoj spreml 2001. god.

Izvor: Dragutin Feletar, 2011. „ Samobor zemljopisno – povijesna monografija“, knjiga 1.,

Najbolji pokazatelj ovog procesa je postotak porasta broja stanovništva u periodu od 1953. do 2011. Godine. Tako je u tom periodu Samobor povećao broj stanovnika za 240% dok su ostali satelitski gradovi i naselja rasla puno više. Tako je u tom periodu broj stanovnika porastao u Sesvetama 1447%, Zaprešiću 671%, Velikoj Gorici 534%, Dugom Selu 405%.

Slika 18. Prostorni raspored satelitskih gradova Zagreba, sa brojem stanovnika 1948. i 2011. godine
Izvor: Dragutin Feletar, 2011. „ Samobor zemljopisno – povijesna monografija“, knjiga 1.

Upravo iz ovih razloga spomenuti gradovi imaju veći broj mladog stanovništva i veći potencijal za brži razvoj. Kroz neke pokazatelje (Službeni list Grada Samobora, 2002.) Samobor je imao prednost u razvoju no gubitkom demografskog potencijala ta razlika nestaje jer Samoboru polagano nedostaje potencijala ljudi koji bi bili nosioci razvoja ili razlog dolaska novih tehnologija koje se oslanjaju na ljudske potencijale.

10. ZAKLJUČAK

1. Grad Samobor i šire područje imaju dugu tradiciju naseljenosti i urbanističkog razvoja. Tome u prilog idu arheološki nalazi o najranijim oblicima obitavanja na području grada Samobora i okolice. Kroz arheološke i kasnije pisane tragove možemo pratiti kontinuitet naseljenosti u doba kada su primarni uvjeti za stalno naselje bili lokacija i prirodni izvori od kojih je zajednica mogla preživljavati. Sve to govori kako je područje na kojem se smjestio današnji grad Samobor geografski i prirodno atraktivno s nizom potencijala.

2. Ako sagledavamo prostor grada Samobora i okolice kroz prizmu potencijala i prostora za razvoj, tada možemo biti optimistični. U odluci i planiranju razvoja treba vidjeti tradiciju prostora i navike stanovništva, trenutno stanje i realno sagledati mogućnost napretka i razvoja prostora. Prostoru Samobora i okolice, bogata tradicija, relativno razvijena infrastruktura, idealni prirodno-ekološki uvjeti za stanovanje i odličan prometni položaj na pravcima prema Italiji i Austriji daju za pravo da se očekuje pomak u daljnjem razvoju kraja. Ako svemu već nabrojenu dodamo blizinu velikog grada, atraktivnu zonu aktivnog odmora i rekreacije, karakteristiku sekundarnog centra na potezu Zagreb-Podsused-Sveta Nedelja-Samobor-Bregana, tada postoje realna očekivanja da taj prostor s kvalitetnim ulaganjima i korištenjem potencijala bude i u potpunosti valoriziran.

3. Na temelju želja i realnih okvira treba odrediti strategiju, ključne momente i sredstva djelovanja u njenoj provedbi. Bitno bi bilo izbjeći jednostranost u razvoju, tj. trebalo bi težiti paralelnom razvoju nekoliko ključnih djelatnosti koje bi bile temelj i vodilja za razvoj ostalih djelatnosti i napredak grada Samobora i njene okolice.

4. Kao što je već spomenuto, glavne karakteristike razvoja temeljio bih na razvoju obrta, industriji, poljoprivredi i turizmu. Sam razvoj trebao bi se temeljiti i na paralelnom razvoju okolice bez kojeg Samobor umanjuje mogućnost razvoja. Jedna od važnijih stvari bilo bi i regionalno povezivanje, koje bi uključilo prostor Jastrebarskog, Samobora, Zaprešića, Brežica, Krškog, uz naravno mogućnosti korištenja uključenja grada u veće i šire gospodarske integracije.

5. Za razvoj svakog pojedinog elementa i za samo povećanje vrijednosti i razvoj nekog prostora potrebni su ljudi. U svakoj strategiji oni su nosioci razvoja novih ideja i pomaka. Na temelju izvida u trenutno stanje možemo zaključiti da dio krivice za brži razvoj leži u nedostatku ljudi, poglavito srednjeg i visokog obrazovanja, te manjkavost u edukaciji. Svi ti elementi, od brojnosti, edukacije, tradicije urbanog života i životnih navika i sama mogućnost i spremnost prilagodbe na nove uvjete čine demografski potencijal na kojem je nužno poraditi kako bi bio na razini koji je preduvjet razvoja na prostoru Samobora. Uz sve pozitivne odlike i

potencijal ovog kraja bez demografskog potencijala teško je zamisliti bitnije pomake ili provoditi neke planove razvoja grada Samobora.

11. POPIS GRAFIČKIH, TABLIČNIH I SLIKOVNIH PRIKAZA

POPIS SLIKOVNIH PRIKAZA

Slika 1. Teritorij grada Samobora, 2011. godina

Izvor: Open Street Map

Slika 2. Teritorijalna organizacija Grada Samobora, 2011. godina

Izvor: Središnji registar prostornih jedinica; DGU

Slika 3. Brdski i šumoviti dio središnje Samoborske gore oko Noršić Sela (T. Marić)

Izvor: Dragutin Feletar, 2011., „Samobor zemljopisno – povijesna monografija“, knjiga 1

Slika 4. Tematski prikaz nalazišta u okolini Samobora do 13. st.

Izvor: „Urbani razvoj Samobora“, Samoborski Muzej, 1990.

Slika 5. Karta granica općine Samobor prema navodima Beline povelje iz 1242. Godine

Izvor: „Urbani razvoj Samobora“, Samoborski Muzej, 1990.

Slika 6. Karta Zagreba i okolice iz 1673. Godine

Izvor: „Urbani razvoj Samobora“, Samoborski Muzej, 1990.

Slika 7. Plan slobodnoga kraljevskog trgovišta Samobor

Petra Antuna Praunspergera iz 1764. Godine

Izvor: „Urbani razvoj Samobora“, Samoborski Muzej, 1990.

Slika 8. - Grafika Stari grad Samobor

Izvor: Privatna zbirka

Slika 9. Samoborček – poveznica Samobora iz Zagreba

Izvor: Samoborski Muzej, 2019.

Slika 10. Pogled na Livadićev dvorac, 1867. godina – foto: Standl

Izvor: Privatna zbirka fotografija

Slika 11. Proizvodi samoborske bakrarne u Hamoru u 18. Stoljeću

Izvor: Samoborski Muzej

Slika 12. Struktura gospodarskih subjekata prema djelatnosti

Izvor: Grad Samobor, 2010, Strateški program razvoja

Slika 13. Struktura gospodarskih subjekata prema veličini

Izvor: Grad Samobor, 2010, Strateški program razvoja

Slika 14. Prikaz zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji grada Samobora

Izvor: Grad Samobor, 2010, Strateški program razvoja

Slika 15. Prikaz šumskog pokrova i rasprostranjenost 1976. Godine

Izvor: Općina Samobor, 1976. Samobor 2000-prostorni plan,

Slika 16 - Kretanje broja stanovnika 1857.-2011

Izvor - Državni zavod za statistiku

Slika 17. Struktura stanovništva starijeg od 15 godina prema školskoj spremi 2001. god.

Izvor: Dragutin Feletar, 2011. „ Samobor zemljopisno – povijesna monografija“, knjiga 1.

Slika 18. Prostorni raspored satelitskih gradova Zagreba,
sa brojem stanovnika 1948. i 2011. godine

Izvor: Dragutin Feletar, 2011. „ Samobor zemljopisno – povijesna monografija“, knjiga 1.

POPIS TABLIČNIH PRIKAZA

Tablica 1. Prikaz udjela stanovništva po sektorima djelatnosti
u periodu od 1966. god. do 2011. god.

Izvor: Godišnje izvješće grada Samobora iz 1976. god. i DZS

Tablica 2. Prikaz kapaciteta turističkog smještaja u Samoboru od 1973. do 2019. godine

Izvor: Turistička zajednica grada Samobora

Tablica 3. Prikaz strukture gostiju i način posjete

Izvor: Turistička zajednica grada Samobora

Tablica 4. Prikaz strukture, broja noćenja i trajanje boravka u Samoboru
u periodu 01.01.2016. do 31.08.2019. godine

Izvor: Turistička zajednica grada Samobora

12. LITERATURA I IZVOR

- 1.** Skupština općine Samobor, (1976.) , Prostorni plan općine Samobor knjiga II. I IV.
- 2.** Grad Samobor, (1987.), Projektni zadatak za izradu projekta razvoja općine Samobor od 1987. do 2010.
- 3.** Samoborski muzej, (1989.), Povijest samoborskog obrta
- 4.** Samoborski muzej, (1990.), Urbani razvoj Samobora
- 5.** Gradsko poglavarstvo Grada Samobora, (2002.),
Strateški razvoj Grada Samobora
- 6.** Republika Hrvatska, Zagrebačka županija ,(2001.),
Županija u brojkama 2001.
- 7.** Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001(2003.)
CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb
- 8.** Grad Samobor, (2002.), Službeni list-strateški program razvoja do 2010.
- 9.** Grad Samobor, (2002.), Strateški program razvoja Samobora 2002-2010
- 10.** Dragutin Feletar, (2011.), Samobor zemljopisno-povijesna monografija, knjiga 1
- 11.** Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., www.dzs.hr